

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Tutkimus vapaaehtoisten vertaistukijoiden ajatuksista ja kokemuksista koskien yhteistyövanhemmuutta

Rouhiainen, Elena

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Tutkimus vapaaehtoisten vertaistukijoiden ajatuksista ja kokemuksista koskien yhteistyövanhemmuutta

Rouhiainen Elena
Sosionomi
Opinnäytetyö
Kevät, 2016

Rouhiainen Elena

Tutkimus vapaaehtoisten vertaistukijoiden ajatuksista ja kokemuksista koskien yhteistyövanhemmuutta

Vuosi 2016

Sivumäärä 39

Opinnäytetyössäni tutkin Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskuksen valtakunnallisesti koordinoiman Eroneuvo- ja Neuvokahvila-toiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten vertaistukijoiden tapoja sekä kokemuksia vanhempien tukemisesta yhteistyövanhemmuuteen. Tutkimukseni pyrin myös selvittämään miten yhteistyöhön tukemista tulisi vapaaehtoisten vertaistukijoiden peruskoulutuksessa opettaa tai käsitellä, mitä haasteita tai onnistumisia vertaistukijat olivat asian tiimoilta kokeneet ja miten oma kokemus yhteistyöstä toisen vanhemman kanssa vaikuttaa siihen, miten asiasta puhuu asiakkaan kanssa.

Yhteistyövanhemmuuteen tukeminen on yksi vapaaehtoisten vertaistukijoiden peruskoulutuksen teema-alueista, joten vapaaehtoisten odotetaan tukevan asiakkaina olevia vanhempia yhteistyövanhemmuuteen toisen vanhemman kanssa. Opinnäytetyöni toimeksiannolla Neuvokeskus halusi selvittää, miten vapaaehtoiset vertaistukijat toteuttivat peruskoulutuksessa oppimaansa käytännön asiakastyössä. Opinnäytetyöni tutkimus kattoi kaikki tutkimusluvan myöntäneiden kaupunkien Eroneuvo- ja Neuvokahvila-toiminnassa työskentelevät vapaaehtoiset vertaistukijat. Yhteensä tutkimusluvan myöntäneitä kaupunkeja oli seitsemän, joista tutkimukseeni määräaikaan mennessä vastasi kaksikymmentä vapaaehtoista vertaistukijaa. Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimus suoritettiin vapaaehtoisille vertaistukijoille lähetettävällä kyselylomakkeella, joka sisälsi yksitoista kysymystä. Kysymyksistä kaikki, ensimmäistä lukuun ottamatta, olivat avoimia kysymyksiä.

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä esittelen tämän hetkistä avioeronneisuustilanteen niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Teoreettisessa viitekehyksessä annan tietoa ja tutkimustuloksia eron vaikutuksista lapsiin, lasten oikeuksista eron keskellä sekä asumisjärjestelyiden merkityksestä lapsen kannalta. Lisäksi opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä käsitelen eron jälkeistä vanhemmuutta ja eroauttamista. Opinnäytetyöni lopussa tarkastelen ja pohdin opinnäytetyöni yhteiskunnallista merkitystä, tutkimustuloksiani sekä opinnäytetyöni eettisyyttä ja luotettavuutta.

Opinnäytetyöni tutkimustuloksista kävi ilmi, että suurin osa vapaaehtoisista vertaistukijoista oli hyvin perillä yhteistyövanhemmuus -käsitteestä ja he kokivat siitä asiakkaille puhumisen tärkeänä, varsinkin lasten kannalta. Lisää teoriaa ja esimerkkejä onnistuneesta yhteistyövanhemmuudesta kuitenkin kaivattiin. Vapaaehtoisilta vertaistukijoilta nousi myös esiin toive kuulla, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset ottavat kantaa esimerkiksi lasten vuoro viikon asumiseen. Lisäksi tutkimustuloksissa ilmeni kiinnostus keskusteluun, milloin lasta täytyy puolestaan suojella toiselta vanhemmalta, eikä yhteistyövanhemmuus tule kysymykseen. Yleisestikin ottaen asian tiimoilta haluttiin laajempaa, rehellisempää ja kattavampaa keskustelua aiheesta. Eroneuvo ja Neuvokahviloiden haluttiin myös kehittyvän siten, että ne tavoittaisivat entistä paremmin juuri ne vanhemmat, jotka eniten tarvitsisivat apua ja tukea, eikä pelkästään niitä, jotka osaavat sitä itse aktiivisesti hakea.

Ero, vanhemmuus, yhteistyövanhemmuus, eroauttaminen, vertaistoiminta, vapaaehtoisuus

Rouhiainen Elena

Research on voluntary peer supports thoughts and experiences regarding co-parenting

Year	2016	Pages	39
------	------	-------	----

This thesis examined the operational practices within the Divorce Help (Eroneuvo) and Info Cafe (Neuvokahvila) programmes in the Federation of Mother and Child Homes and Shelters Information Centre (Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskus) involving volunteer peer supporters and their thoughts and experiences of co-parenting. The study aimed to determine how to teach and discuss co-parenting in the volunteer peer supporters' basic training, or determine what kind of challenges and successes volunteer peer supporters have experienced and how their own experience of co-parenting affects how they communicate with the client.

Supporting co-parenting is one of the main themes in the basic training of the volunteer peer supporters, so they are expected to advise their clients on co-parenting. In my thesis research, the Information Centre wanted to find out how the volunteer peer supporters implemented this learning in their actual practical work with the clients. My thesis research covered all the volunteer peer supporters working in the Divorce Help and Info Cafe, in the towns who gave a research permit. A total of seven towns gave research permission and 20 volunteer peer supporters took part in the research. The study was qualitative research. The study was conducted with a questionnaire sent to volunteer peer supporters and it contained eleven questions. All the questions, with the exception of the first one, were open ended questions.

The theoretical part of the thesis is focused on the latest data and information on the subject of divorces, both in Finland and globally. It provides information and research results about the effect of divorce on children and children's rights in the middle of the divorce process. The theoretical part also deals with parenting after divorce and divorce assistance. Lastly I examined and analyzed the social significance of my thesis as well as the ethicality and integrity of its implementation.

The results of this study revealed that the majority of voluntary peer supporters know about the concept of co-parenting and felt that it was important to talk about it to the client especially for the benefit of the children. They did wish to receive more theory and examples of successful co-parenting. The volunteers also wanted to know how early childhood education professionals view the every other week parenting model for children. Also the results showed interest in further discussion about when to protect children from the other parent and when co-parenting is out of the question. More generally volunteer peer supporters wanted to have a broader, more honest and more comprehensive debate on the subject. They also wanted to develop the Divorce Help and Info Cafe in such a way that they could effectively reach those parents who are most in need of help and support and not only those who are able to actively seek it out for themselves.

Divorce, parenting, co-parenting, divorce assistance, peer support, voluntary work

Sisällys	
1	Johdanto 6
2	Teoreettinen viitekehys 7
2.1	Ero 7
2.1.1	Ero lapsiperheessä 9
2.1.2	Vanhemmuus eron jälkeen 12
2.1.3	Yhteistyövanhemmuus 13
2.1.4	Asumisjärjestelyt 15
2.2	Vertaistoimijat eroauttajina 18
3	Tutkimuksen tausta ja toteutus 21
3.1	Tutkimuskysymykset 22
3.2	Kyselylomakkeen kysymykset 22
3.3	Aineiston analysointi 23
4	Tutkimustulokset 25
4.1	Tiedon riittävyys 25
4.2	Yhteistyövanhemmuuden esille tuominen 27
4.3	Onnistumiset ja haasteet 28
5	Johtopäätökset ja pohdinta 30
6	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus 32
	Lähteet 35
	Liitteet 38

1 Johdanto

Opinnäytetyössäni tutkin Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskuksen valtakunnallisesti koordinoiman Eroneuvo- ja Neuvokahvila-toiminnassa mukana olevien vapaaehtoisten vertaistukijoiden tapoja ja kokemuksia vanhempien tukemisesta yhteistyövanhemmuuteen. Tutkimukseni pyrki myös selvittämään sitä, miten yhteistyöhön tukemista tulisi vertaistukijoiden peruskoulutuksessa opettaa tai käsitellä, mitä haasteita tai onnistumisia vertaistukijat olivat asian tiimoilta kokeneet ja miten oma kokemus yhteistyöstä toisen vanhemman kanssa vaikuttaa siihen, miten asiasta puhuu asiakkaan kanssa.

Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskus on perustettu tukemaan lapsiperheitä eron aikana ja sen jälkeen. Neuvokeskuksen toiminta tähtää siihen, että erosta selviämiseen ja eron jälkeisen vanhemmuuden pohtimiseen kannattaa hakea apua jo varhaisessa vaiheessa. (Vanhemmuus ei pääty eroon 2015.) Neuvokeskus kehittää, kouluttaa ja juurruttaa eroauttamisen menetelmiä ja se toimii valtakunnallisesti yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten, sekä muiden alan toimijoiden kanssa, kuten Eroneuvojen ja Neuvokahviloiden. Eroneuvotilaisuuksia, Neuvokahvila iltoja sekä Vanhemman neuvo -ryhmiä toteutetaan eri puolilla Suomen sekä Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksissä, että kuntien ja seurakunnan palveluna. (Parisuhde päättyy - Vanhemmuus jatkuu 2016.)

Eroneuvo on tarkoitettu eroa pohtiville tai eronneille vanhemmille (Eroneuvo eronneille ja eroa pohtiville vanhemmille 2016). Se on muodoltaan kertaluonteinen ryhmätilaisuus ja sen toteuttavat Eroneuvo-menetelmäkoulutuksen käynyt sosiaalialan ammattilainen yhteistyössä vapaaehtoisten vertaistukijoiden kanssa. Tilaisuus tarjoaa tietoa sekä vertaistukea erotilanteessa oleville vanhemmille. Tavoitteena tilaisuudessa on myös tarjota psykososiaalista tukea sekä vahvistaa eroon päätyneiden vanhempien sovinnollisuutta sekä yhteistyötä lasta koskevissa asioissa eron jälkeen. (P. Hietanen, haastattelu 13.1.2016.)

Eroneuvotilaisuuteen voi osallistua, vaikka omasta erosta olisi kulunut pidempi aika, sillä elämäntilanteen muutokset voivat uudestaan nostaa esiin parisuhteen päättymiseen liittyneitä tunteita tai heijastua yhteistyövanhemmuuden toteutumiseen lapsen arjessa. (Eroneuvo eronneille ja eroa pohtiville vanhemmille 2016.) Tällä hetkellä Eroneuvo-paikkakuntia ovat Forssa, Hamina, Heinola, Helsinki, Iisalmi, Janakkala, Jyväskylä, Kaarina, Kannus, Kaustinen, Kemi, Kokkola, Kotka, Kouvolaa, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Oulu, Raahe, Raisio, Rovaniemi, Tornio, Turku ja Vaasa (Eroneuvo paikkakunnat 2015). Osassa kaupunkeja toiminta on jo vuosien aikana vakiintunutta ja osassa vasta vuoden 2015 aikana hiljattain aloitettua.

Neuvokahviloita puolestaan löytyy Helsingistä, Lappeenrannasta, Oulusta, Kokkolasta ja Kauhajoelta. Neuvokahviloiden toiminnan toteuttamisesta vastaavat vapaaehtoiset, jotka ovat

itse käyneet eron läpi. Kahviloissa on mahdollisuus tutustua muihin eronneisiin vanhempiin ja saada heiltä vertaistukea sillä periaatteella, että eron jälkeen ei tarvitse jäädä yksin. (Vertaiskahvila - kun kaipaat juttukaveria 2015.)

Sekä Eroneuvo- että Neuvokahvila-vapaaehtoiset ovat itse eron kokeneita vanhempia, joilla on halu auttaa erotilanteessa olevia aikuisia. Vapaaehtoiset saavat tehtävänsä koulutuksen sekä tukea ja ohjausta. (P. Hietanen, haastattelu 13.1.2016.) Koulutuksessa yhteistyövanhemmuuteen tukeminen on yksi teema-alueista, joten vapaaehtoisten vertaistukijoiden odotetaan tukevan asiakkaina olevia vanhempia yhteistyövanhemmuuteen toisen vanhemman kanssa.

Opinnäytetyöni toimeksiannolla Neuvokeskus halusi selvittää, miten vapaaehtoiset vertaistukijat toteuttivat peruskoulutuksessa oppimaansa käytännön asiakastyössä. Opinnäytetyöni tutkimus kattoi kaikki tutkimusluvan myöntäneiden yhdistysten Eroneuvo- ja Neuvokahvila-toiminnassa työskentelevät vapaaehtoiset vertaistukijat. Yhteensä tutkimusluvan myöntäneitä kaupunkia oli seitsemän, joista tutkimukseeni määräaikaan mennessä vastasi kaksikymmentä vapaaehtoista vertaistukijaa.

2 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä esittelen tämän hetkisen avioeronneisuustilanteen niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Se antaa tietoa sekä tutkimustuloksia eron vaikutuksesta lapsiin, lasten oikeuksista eron keskellä sekä asumisjärjestelyjen merkityksestä lapsen kannalta. Lisäksi opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä käsittelen eron jälkeistä vanhemmuutta ja eroauttamista. Teoreettisessa viitekehyksessä viittaamistani tutkimuksista osa on suomalaisia ja osa ulkomaalaisia.

2.1 Ero

Avioliitto voi päättyä joko puolison kuolemaan tai sitten avioeroon. Puolison kuolemaan päättyviä avioliittoja on Suomessa vuosittain melkein 17 000, kun taas avioeroon päättyviä avioliittoja on vuosittain noin 13 000. (Päättyykö puolet avioliitoista eroon? 2002.) Näiden lukujen mukaan noin joka toinen avioliitto päättyy eroon ja avoliitoista vielä useampi (Mäkijärvi 2014, 1). Vielä 1900-luvun alussa lähes kaikki suomalaisavioliitot päättyivät vasta aviopuolison kuoltua, mutta viimeisen 100 vuoden aikana tilanne on muuttunut (Gorr 2012).

Suomessa avioerojen määrä on pysynyt tasaisena jo pitkään, mutta vuosittaisia pieniä heitelyjä löytyy. Vuonna 2014 päättyneiden avioliittojen määrä oli tarkalleen 13 682, joka oli 84 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Keskimäärin suomalaisten avioeronneisuus on kuitenkin pysynyt samalla tasolla jo yli 20 vuotta. (Solmittujen avioliittojen määrän lasku loiveni 2015.)

Avioeronneisuudella tarkoitetaan avioerojen määrän suhteellisesti mitattavaa ilmiötä. Helppo tapa tarkastella eronneisuutta on laskea yleinen eronneisuusluku, jossa vuosittaista avioerojen lukumäärää verrataan keskiväkilukuun. Luku ilmaistaan promilleina ja se kuvaa karkeasti eronneisuutta, sillä keskiväkilukuun sisältyy paljon henkilöitä, jotka eivät ole eroriskille alttiita. (Päätyykö puolet avioliitoista eroon? 2002.)

Suomalaiset ovat johtaneet eurooppalaisia avioerotilastoja jo 1980-luvun lopusta lähtien, vaikka suurin osa suomalaiseroista ei näy nykyisissä tilastoissa, sillä avoliitoista on tullut yhä yleisempi ja se on nopeammin purettavissa (Gorr 2012). Suomessa avioliittojen arvioitu määrä on runsaat 990 000 kun taas avoliittojen arvioitu määrä on noin 295 000. Yhteensä kyse on siis noin miljoonasta liitosta, joista suurin osa purkautuu. (Hiila 2007.) Avioerojen kasvulle on esitetty ja esitetty lukuisia eri syitä, kuten yksilöllistyminen, maallistuminen ja liberaali avioerolainsäädäntö, mutta lukuisista yrityksistä huolimatta vakuuttavaa empiiristä todistusaineistoa ei juuri ole saatu kerättyä (Gorr 2012).

Väestöliiton 2000-luvun alussa teettämässä perhebarometrissä nousi esille, että viisi eron yleisintä pääasiallista syytä ovat päihteet, uskottomuus, läheisyyden ja rakkauden puute, erilaiset elämänarvot ja -tavoitteet sekä erilleen kasvaminen. Eron lopullisissa syissä nousi esille sukupuoliero siten, että naiset lisäsivät pääsyiden joukkoon fyysisen- ja henkisen väkivallan, jota kukaan mies ei ottanut esille. Nykylukulttuurissa, etenkin naisilla, avioliittoon kohdistuu suuria odotuksia, jotka eivät aina täyty. Miehet tyytyisivät tutkimusten mukaan usein vähemmänkin. Myös ihmisten elinajan pidentyminen lisää avioerojen todennäköisyyttä sekä lainsäädäntö on helpottanut eroamista ja mahdollistaa nykyisin sovussa tapahtuvan eroamisen, koska syyllistä ei tarvitse enää etsiä. Eroalttiutta on todettu lisäävän myös muuttunut sukupuolimoraali ja ihmisten individualistinen elämäntapa. (Kiiski 2011, 41,43.)

Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna avioeroja on tutkittu paljon esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa ilmestyy myös teemaa käsittelevä tieteellinen aikakausjulkaisu *The Journal of Divorce and Remarriage*. Myös Suomessa avioeroja on tutkittu, vaikkakin tutkimusaukkoja löytyy vielä runsaasti. Eri maissa tehtyjen tutkimustulosten siirtäminen toiseen maahan on ongelmallista, sillä kunkin maan kulttuuri, lainsäädäntö ja perhe-elämän tavat vaikuttavat merkittävästi avioeroon ja sen vaikutuksiin. Avioeroon liittyy paljon myös erilaisia näkökulmia sekä tieteellisen tutkimuksen lähestymistapoja, jonka vuoksi tutkimuskenttä on laaja. (Kiiski 2011, 36.)

Vaikka ero käsitetään usein negatiivisena asiana, se ei aina sitä ole. Kiisken (2011, 225, 227) avioeroa koskevasta tutkimuksesta, joka käsittää 800 eronnutta avioparia, käy ilmi, että eronneista naisista 77,2 % ja miehistä 66,2 % piti eroa järkevänä ratkaisuna. Tämä tuli esille tyytyväisyytenä elämänlaatuun ja -hallintaan, ihmissuhteisiin sekä taloudelliseen toimeentuloon.

Avioeron myötä myös ihmisten onnellisuus ja itsetunnon vahvuus olivat merkittävästi lisääntyneet. Erossa aloitteellisilla tyytyväisyys eroon oli keskimääräistä suurempi. Tutkimuksessa naiset olivat miehiä aloitteellisempia avioeron hakemisessa.

2.1.1 Ero lapsiperheessä

Vanhempien ero koskettaa aina lasta, sillä se huojuuttaa elämän perusturvallisuutta silloinkin, kun perhe-elämä ennen eroa on ollut vaikeaa ja epävarmaa (Mäkijärvi 2014). On arvioitu, että sekä avioliittojen että avoliittojen purkautuminen koskettaa vuosittain noin 30 000 lasta (Hiila 2007). Suomessa käräjäoikeuksissa käsitellään vuosittain riitoja, jotka liittyvät noin kahden tuhannen lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen. Näistä osan käsittely jatkuu vielä hovioikeudessa (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkkinen 2009, 11). Se, että erot ovat yleisiä ja lapsen kaveripiirissä on todennäköisesti muitakin eron kokeneita lapsia, ei muuta lapsen yksilöllistä kokemusta erosta (Mäkijärvi 2014).

Valtaosa lapsista ja nuorista sopeutuu vanhempiensa eroon ajan kanssa ja monet jopa löytävät vanhemmistaan aivan uusia piirteitä. He eivät ehkä ole pitkään aikaan nähneet äidin nauravan tai isän laskevan leikkiä. Ehkä käy ilmi, että vanhemmat ovat nyt onnellisia, eivätkä heidän uudet puoliset ole niin kamalia, kun heihin tutustuu. Eroissa on kuitenkin eroja ja tyyppillisen lyhytkestoisen avioeron sijaan yhä useamman lapsen kohtalo on jäädä taistelevien vanhempien kiistakapulaksi, mikä aiheuttaa miltei poikkeuksetta suurta vahinkoa lapsen kehitykselle. On syntynyt jopa uusia lastenpsykiatrisia oireyhtymiä kuvaamaan lasten eron jälkeisiä tunne-elämän ongelmia, kuten Madeia-kompleksi tai vieraannuttamissyndrooma. (Sinkkonen 2012, 70-71.)

Usein vanhemmat kuvittelevat tietävänsä, miten lapsi kokee jonkin asian tai tapahtuman, vaikka he eivät todellisuudessa tiedäkään sitä. He saattavat luulla, että lasta suututtaa jokin asia, vaikka hän itse asiassa on peloissaan ja yrittää salata pelkonsa. He saattavat olettaa, että hän tekee jotain saadakseen huomiota, vaikka hän vain haluaa oppia taitavammaksi jonkin tehtävän kanssa. Vanhemmat saattavat myös olettaa, että lapsi tietää heidän asettavan hänelle rajoja sen vuoksi, että he haluavat hänen olevan turvassa, vaikka lapsi luulee heidän asettavan hänelle rajoja tehdäkseen hänet onnettomaksi. Kun vanhempien olettamukset ovat vääriä, eivätkä he tulkitse lasta oikein, lapsesta voi tuntua, että he eivät ymmärrä häntä eivätkä suhtaudu häneen myötätuntoisesti. (Hughes 2011, 66-67)

Mäkijärven (2014) mukaan jokainen lapsi on yksilö ja vain hän itse osaa kertoa tuntemuksistaan. Lasten reaktiot eroon vaihtelevat paljon lasten iän, sukupuolena ja luonteen mukaan. Jotkut lapset reagoivat selkeästi ja avoimesti protestoiden, kysellen, itkien tai muuten mielihalua ilmaisten, kun taas toiset lapset kieltäytyvät puhumasta ja vetäytyvät omiin oloihinsa.

(Miten lapset reagoivat? 2015.) Aikuisen tehtävä onkin kuulla ja tulkita lasta mahdollisimman oikein sekä pysyä tämän lähellä. Mikäli aikuinen ei pysty siihen itse, hänen tulee järjestää tilalle toinen luotettava aikuinen, joka voi auttaa lasta. Lasta ei kuitenkaan pidä pakottaa puhumaan, vaan luottamuksen saamiseen voi mennä aikaa. Tärkeintä on, että lapsen ilmaisua tuetaan ja rohkaistaan. (Mäkijärvi 2014.)

Varsinkin nuoren kohdalla on mahdollista, että hän purkaa vihaa ja suuttumustaan vanhempiin. Aggressiivisenkin käytöksen kohdalla on tärkeää pysyä rauhallisena ja osoittaa, että vaikeankin tunteen saa purkaa ja aikuinen kestää sen (Mäkijärvi 2014, 2). Omien ongelmien takia vanhemman voi olla vaikea nähdä lasta ikätasoisena. Tällöin omista tyydyttymättömistä tarpeistaan käsin vanhempi näkee lapsen joko hyvin pärjäävänä, itsenäisenä yli ikätason tai sitten hyvin pienenä, vielä symbioottista suhdetta tarvitsevana. Vanhemman minäkeskeisyys ja empatian puute lisäävät lapsen symbioottisen kehityksen vaaraa. (Niemelä 2015.) Lapsilla pitäisi olla oikeus esittää näkemyksiään ja tulla otetuksi huomioon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (Kääriäinen 2008, 66).

Joskus lapsi saattaa näyttää tunteitaan vasta kun erosta on jo kulunut pitkä aika, sillä silloin lapsi vaistoa vanhempien olevan tarpeeksi vahvoja vastaanottamaan hänen tunteensa. Vanhempien voi olla silloin todella vaikeata yhdistää lapsen reaktiot eroon. Koska ero voi ilmetä lapsen käytöksessä myös kodin ulkopuolella esimerkiksi tarhassa tai koulussa, onkin tärkeää, että vanhemmat kertovat perheessä tapahtuvista muutoksista myös opettajalle, hoitajalle tai muulle tärkeälle aikuiselle. Näin heidän on myös helpompia tukea lasta ja ymmärtää mahdollisesti muuttuvaa käytöstä. (Vanhemmuus ei pääty eroon 2015, 25.)

Eron neljä keskeisintä asiaa ovat toisen vanhemman poissaolo lapsen jokapäiväisestä elämästä, vaikeutunut lapsi-vanhempisuhte, taloudellisen tilanteen heikentyminen ja vanhempien keskinäinen riitaisuus (Lapset ja ero 2015). Tutkimustulokset puoltavat sitä, että mitä nopeammin vanhemmat pystyvät eron jälkeen sopimaan lapsen asioista, kuten huollosta, asumisesta, tapaamisista ja lapsen elämään liittyvistä käytännön asioista, sitä nopeammin ja paremmin lapsi selviytyy erosta. (Mäkijärvi 2014, 1.)

Lasta tulee aina kuulla ja hänen mielipiteensä ottaa huomioon lapsen asioista päätettäessä, vaikka lopullinen vastuu päätöksestä on aikuisilla. Aikuisten väliset riidat ja avioeroon johtaneet syyt eivät kuulu lapselle. (Mäkijärvi 2014, 3.) Lapsella on oikeus säilyttää suhteet kumpaankin vanhempaansa ja se, millä tavoin vanhemmat erotessa pystyvät ratkaisemaan tämän, on merkittävää lapsen kiintymyssuhteiden ja minuuden kannalta (Kääriäinen 2008, 66). Koska lapset elävät vielä egosentrisessä maailmassa, jossa he näkevät itsensä kaiken keskelle, he myös syyttävät itseään helposti vanhempien erosta ja kokevat poismuuttavan vanhemman jättävän hänet. Siksi vanhempien on tärkeä muistaa kertoa lapselle monta kertaa, että ero ei ole

millään tavalla lapsen syy tai vastuulla, vaan vanhemmat huolehtivat kaikesta ja jaksavat kantaa myös lapsen murheet eroon liittyen.

Kääriäisen (2008, 67) Neuvo-projektin yhteydessä tekemien tutkimushaastattelujen perusteella harvat lapset pääsevät kertomaan omia toiveitaan ja ajatuksiaan perheen hajoamisesta ja uusista asumisjärjestelyistä. Vanhemmat kokivat eron selvittämisen lapselle hankalana asiana, joten he ajattelivat, että se ei kuulu lapsille. Vanhempien ei ole helppo tehtävä vetää rajaa siihen, kuinka paljon lapsia pitää ottaa mukaan perheen uudelleenjärjestelyihin ja kuinka paljon heitä pitää varjella sotkeutumasta niihin liikaa.

Haastateltavat vanhemmat myös kokivat jälkikäteen eroamisen tapahtumiin palaamisen vaikeaksi, varsinkin jos ero oli ollut riitaisa, nopea tai yhteys lapseen oli katkennut jo eron alkuvaiheessa. He myös kokivat, että lasten on haasteellista ottaa jälkikäteen vastaan erilaisia tarinoita eron tapahtumista. Toisen vanhemman yksipuolisen tarinan kyseenalaistamiseen voikin mennä vuosia ja vasta nuoruusiässä tai varhaisaikuisuudessa lapsi voi kiinnostua myös toisen vanhemman kertomuksista perheen hajoamiseen liittyvistä ajoista. (Kääriäinen 2008, 67.)

Tutkija Judith Wallerstein on seurannut kahdenkymmenenviiden vuoden ajan vanhempien eron vaikutuksia lapseen teini-ikästä aikuisuuteen. Hänen mukaansa ero on koko elämän vaikuttava kokemus, sillä eron jälkeen lapsuus on erilainen, nuoruus on erilainen ja aikuisuus, johon kuuluu päätös, menisikö itse naimisiin, on erilainen. Wallersteinin mukaan eroperheiden lapsilla on huolia, jotka eivät kosketa ehjien perheiden lapsia. (Wallerstein, Lewis & Blakeslee 2007, xxix-xxx.)

Lapsuuden huolettomat leikit ja huolehtivan aikuisen syli saattavat avioeron myötä hävitä lapsen elämästä, sillä vanhempien aika menee avioeron aiheuttamien vaikeuksien kanssa painimiseen. Hänen tutkimuksen mukaan nyky-yhteiskunta antaa vanhemmille enemmän vapautta ja mahdollisuuksia, mutta lapset eivät voi avioerojen myötä paremmin, vaan uudenlaiset perheet ovat hauraita sekä alttiita hajoamaan ja ero muutaman vuosikymmenen takaiseen näkyy lasten hoivassa, turvassa ja kasvatuksessa. (Wallerstein ym. 2007, 301-302.)

Wallersteinin tutkimuksen mukaan eron suurin vaikutus ei ajoitu varhaislapsuuteen tai teini-ikään, toisin kuin monet saattavat kuvitella, vaan eron vaikutukset nousevat esiin aikuisuudessa vakavien romanttisten ihmissuhteiden siirtyessä keskeiseen rooliin. Kun tulee aika valita elämänkumppani sekä perustaa perhe, eron vaikutukset kasvavat. Tutkimuksen keskeinen tulos olikin, että lapset eivät samaistu vanhempiinsa pelkästään yksilöinä, vaan parisuhteeseen heidän välillään. Vanhempien antamaa mallia pidetään mukana aikuisikään ja positiivisen esimerkin puuttuminen vaikuttaa negatiivisesti oman tulevaisuuden etsimiseen. (Wallerstein ym. 2007, xxxi.)

Tutkimusaineiston mukaan avioerolasten lapsuus loppuu nopeasti ja ehjien perheiden nuoriin verrattuna tytöt aloittavat sukupuolielämän aikaisemmin ja pojat puolestaan kokeilevat päihkeitä useammin. Tutkimuksen mukaan aikuistuminen toisaalta pitkittyy ja sitoutuminen aikuisen vastuisiin siirtyy kolmenkymmenen ikävuoden yli. Nuoret pelkäävät, että heille käy kuten heidän vanhemmilleen, eikä kestävää parisuhdetta siksi löydy. Monet päätyvät vaikeiden kumppaneiden kanssa liittoihin, jotka ovat alun alkaen tuomittuja epäonnistumaan. (Wallerstein ym. 2007, 303-304.)

Wallersteinin mukaan lapsille, toisin kuin aikuisille, avioero on kumulatiivinen kokemus, jonka vaikutus voimistuu ajan myötä ja saavuttavat huippunsa aikuisuudessa. Jokaisessa kehitysvaiheessa lapsi kokee eron uudella tavalla. Aikuisena avioeron vaikutukset näkyvät persoonallisuudessa, luottavaisuudessa, parisuhteissa ja kyvyssä kestää muutoksia. Wallersteinin tutkimuksessa kuitenkin selvisi, että jos lapsi kykeni tukeutumaan vanhempiinsa, harrastuksiinsa, isovanhempiinsa, opettajiinsa tai omaan sisäiseen vahvuuteensa tai lahjakkuuteensa, hän selvisi paremmin kuin erolapsi, jolla ei ollut näitä resursseja. (Wallerstein ym. 2007, 302-303.)

Tutkimuksen mukaan monien avioerolasten onnistuu kuitenkin voittaa menettämisen ja petetyksi tulemisen pelkonsa kolmenkymmenen ikävuoden tienoilla, usein kuitenkin huomattavan kamppailun kautta, sillä he joutuvat hylkäämään kotoa opitut parisuhteen mallit ja opettelemaan alusta asti, mitä parisuhde on. Onnekkaimmat avioerolapset lakkasivat sabotoimasta ihmissuhteitaan rakastavan kumppanin kärsivällisellä tuella. (Wallerstein ym. 2007, 304-305.)

2.1.2 Vanhemmuus eron jälkeen

Molemmat vanhemmat ovat tärkeässä roolissa suojatessaan lasta eron vaikutuksilta, sillä kun vanhempi kykenee läheiseen, lämpimään, kuuntelemaan vanhemmuuteen ja käsittelemään eron aiheuttamia kysymyksiä ja tuntemuksia lapsen kanssa, lapsi sopeutuu helpommin eroon (Lapsia suojaavat tekijät 2015). Erotilanteessa poismuuttavan vanhemman tulisi pitää katkeamaton yhteys lapsiin (Vanhemmuus ja ero 2015). Lapselle on tärkeä saada kokea, että vanhempi haluaa olla hänen kanssaan, kuulla hänen asioistaan, eikä hän ole vanhemmalle vain välttämätön paha (Lapsia suojaavat tekijät 2015).

Lapsen erokokemukseen ja suhtautumiseen vaikuttaa myös se, minkälainen perhetilanne on ollut ennen eroa, eli ovatko perhe-elämä ja tunneympäristö olleet lapsen kannalta harmonisia ja kasvua tukevia, onko kotona riideltä paljon tai onko siellä ollut muita elämää kuormittavia tekijöitä. Lisäksi erokokemukseen ja suhtautumiseen vaikuttaa vanhempien tapa toteuttaa ero käytännössä sekä heidän eron jälkeisen suhteen laatu ja kyky pitää lapsi erossa etusijalla. Myös lapsen ikä, suhde vanhempiin ja mahdollisuus saada tukea tutuilta sekä muilta turvallisilta vanhemmilta vaikuttavat lapsen reaktioihin. (Vanhemmuus ei pääty eroon 2015, 22.)

Lapset ovat rutiinien ystäviä ja siksi arjen rutiinien palautuminen ehjäksi voi olla suojaava tekijä. Mitä vähemmän erosta aiheutuu käytännön muutoksia, kuten koulun tai päiväkodin vaihtuminen, sen parempi. (Niemelä 2015.) Kun elämän rakenne on vakaa, olematta kuitenkaan jäykkä, arjessa ilmenevät vaihtelut ovat ymmärrettäviä ja vähäisiä sekä niihin on helppo sopeutua (Hughes 2011, 33).

Erotilanteet herättävät aikuisissa usein halun pelata ihmissuhteilla, kuten jos sinä teet noin niin minä teen näin. Yksi suurimmista lasta suojaavista tekijöistä on jättää lapsi näiden pelien ulkopuolelle. (Niemelä 2015.) Vanhempien välinen vihamielisyys ja riitaisuus ovat aina riskitekijä lapsen kehitykselle riippumatta siitä, elävätkö vanhemmat yhdessä vai eivät (Lapset ja ero 2015). Mitä selvempää ja suurempaa aikuisten vuorovaikutus on sen parempi lapselle (Niemelä 2015). Lapsen ei ole hyvä kokea, ettei hänellä ole lupaa tavata tai ajatella tai muutoin pitää yhteyttä toiseen vanhempaan. Erityisen haitallista on, jos lapsi joutuu riitelyn välikappaleeksi tai jos häntä käytetään viestin viejänä. Samoin on haitallista, jos lapselle nimittelee, moittii tai muuten halventaa toista vanhempaa. (Ero aiheuttaa lapselle stressiä 2015.)

Eron jälkeen vanhempien tulisi pitää myös itsestään ja omasta jaksamisestaan huolta, sillä sopeutuminen yksin elämään ja vanhemmuuteen voi olla raskasta sekä voimia vievää. Voi käydä niin, että vanhempien voimat eivät riitä omaan erosta selviämiseen, työhön, arjen käytäntöjen pyörittämiseen ja vanhempana toimimiseen. Vanhempien uupuminen voi varsinkin pitkään jatkuessaan rasittaa ja haitata lapsen kehitystä, joten vanhemman olisi tärkeä saada lapsen tueksi toinen turvallinen aikuinen. (Ero aiheuttaa lapselle stressiä 2015.)

2.1.3 Yhteistyövanhemmuus

Paisuhteen päätyminen ei päättä vanhemmuutta, vaan lapsi tarvitsee kumpaakin vanhempansa ja vanhempien välinen yhteistyö on lapsen selviytymisen kannalta tärkeää. Erossa vanhempien on turvattava lapselle hänen merkittävien ihmissuhteiden säilyminen. Lapsi tarvitsee pysyviä ihmissuhteita ja menetykset vanhemmuussuhteissa ovat riskitekijä lapsen kehityksen kannalta. Lapsen identiteetin kannalta on merkityksellistä, millainen mielikuva hänelle luodaan poissa olevasta vanhemmasta. (Mykkänen-Hänninen & Paajanen 2007.) On myös todettu, että lapsi sopeutuu eron jälkeen uuteen tilanteeseen paremmin, jos hän saa säilyttää yhteyden molempiin vanhempiinsa ja kokee olevansa yhtäläillä rakastettu molempien vanhempien taholta (Rangell 2015, 10-11).

Erosuhde, kuten parisuhde, kehittyy ajan kanssa vaihe vaiheelta. Eron jälkeen vanhempien tulee löytää uusi tapa toimia yhteistyössä keskenään. Vanhempien välinen suhde on tärkeässä asemassa heidän tukiessa lasta sopeutumaan uuteen perhetilanteeseen. Vanhemmuus voidaan

nähdä yhteisenä tärkeänä pääomana, josta huolehditaan myös parisuhteen päätyttyä yhdessä. (Mykkänen-Hänninen ym. 2007.)

Vanhempien halukkuus ja valmius yhteistyöhön edellyttää sitä, että parisuhteen päättymiseen liittyvät erimielisyydet on läpikäyty, eivätkä parisuhteeseen liittyneet ristiriidat ole esteenä yhteistyölle. Etenkin eron alkuvaiheessa vanhemmilla on erilaiset valmiudet yhteistyöhön, sillä puoliset ovat eri vaiheessa avioeroprosessia. Eron johtaneet syyt, oma elämäntilanne ynnä muut seikat vaikuttavat keskusteluvalmiuteen. Kun erosta on kulunut tarpeeksi aikaa ja kun molempien vanhempien olosuhteet ovat vakiintuneet, edellytykset toimivalle yhteistyölle ovat usein otollisemmat. (Panttila 2005, 13.)

Vanhempien olisi hyvä ymmärtää ja hyväksyä toisen vanhemman merkitys ja arvo lapselle ja pyrkiä mahdollisuuksien mukaan tukemaan ja suojelemaan tätä suhdetta (Vanhemmuus ei pääty eron 2015, 25.) Toteutuakseen yhteistyövanhemmuus vaatii aikuiselta vastuullisuutta, joustavuutta ja riittäviä vuorovaikutustaitoja. Yhteistyö ei aina ole helppoa, mutta lasten takia vanhemmuussuhteen ylläpitäminen on kuitenkin tärkeää, sillä yhteistyövanhemmuus suojelee lasta eron kielteisiltä vaikutuksilta ja on lapsen edun mukaista. (Mykkänen-Hänninen ym. 2007.)

Toimimaton parisuhde ei määrittele sitä, miten yhteistyövanhemmuus toimii. Lapselle äiti ja isä on ensisijainen kiintymyssuhde, jota lapsi tarvitsee saadakseen tunteen pysyvistä ihmissuhteista. Vaikka tämä kolminaisuus teoriassa hajoaa eron myötä, sen ei tarvitse hajota kokonaan, vaan yhteistyövanhemmuus mahdollistaa kolmiosuhteen jatkumisen eronkin jälkeen. Yhteistyövanhemmuuden tunnusmerkkejä ovat vanhempien keskenään toimiva vuorovaikutus lasta koskeissa asioissa, vanhempien toisistaan myönteisen kuvan ylläpitäminen, lapsen näkökulman huomioiminen, kyky suojata lasta vanhempien välisiltä konflikteilta ja joustavuus riitatilanteissa. (Mykkänen-Hänninen ym. 2007, 4,5.)

Riitaisissa eroissa vanhemmat tarvitsevat tehostetusti psykososiaalista tukea ja sovitteluapua. Vanhemmat tarvitsevat jonkun korostamaan vanhemmuuden jatkuvuutta eron jälkeen. Vanhemmat voivat myös tarvita yhteistyökyvyn vahvistamista ulkopuolisen auttamana. Vanhemmilla pitäisi olla tasavertainen mahdollisuus osallistua sekä lapsen huoltopäätöksen tekoon, että eron jälkeiseen arkeen. Yleiseksi käytännöksi on muodostunut, että lapset jäävät asumaan eron jälkeen äidin luokse ja näkevät isää säännöllisin väliajoin. Tällöin isän asema eron jälkeisessä arjessa voi jäädä todella heikoksi. (Santala 2006, 9.)

Vaihtoehtoisia muotoja totutulle äitikeskeiselle vanhemmuudelle on esimerkiksi vuorotteluasuminen, jolloin molemmat vanhemmat pääsevät viettämään arkea lapsen kanssa. (Santala 2006, 9.) Äitikeskeisestä vanhemmuudesta poikkeamisen yhtenä etuna voidaan nähdä se, että

isän roolimallin puuttuminen arjesta näkyy varsinkin tyttölapsissa, sillä silloin kun tyttölapsilla on lapsuudessa kokemus ison ja turvallisen miehen varauksettomasta, epäseksuaalisesta rakkaudesta ja ihailusta, hän ei vastaisuudessaakaan hyväksy ketä tahansa luuseria rinnalleen (Sinkkonen 2012, 67).

Sinkkonen (2012, 68) toteaa, että 22 300:n lapsen pitkittäistutkimuksessa tuli esille, että lapsilla oli vähemmän häiriökäyttäytymistä, jos perheessä oli isähahmo. Isän myönteinen läsnäolo ja sitoutuminen lasten elämään vähensivät poikien käytösongelmia ja tyttöjen tunne-elämän ongelmia, sekä vaikutti positiivisesti lasten kognitiiviseen kehitykseen. Vähävaraisissa perheissä isän läsnäololla oli myös yhteys poikien vähäisempään rikollisuuteen. Tämä tutkimus myös osoitti, että isyyteen sitoutumista pitäisi tukea kaikilla yhteiskunnan tasoilla yhtä lailla kuin äitiyteen.

2.1.4 Asumisjärjestelyt

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (8.4.1983/361) on tarkoitus turvata lapselle myönteiset ja läheiset suhteet kumpaankin vanhempansa, myös vanhempien asuessa erillään. Käytännössä lapsen oikeus tavata sitä vanhempaa, jonka luona hän ei asu, on useissa tapauksissa toteutettu viikonloputapaamisina, jolloin vastuu lapsen arkielämästä jää toiselle vanhemmalle, toisen vanhemman viettäessä lähinnä vapaa-aikaa lapsen kanssa. Ajan jakamisella lapsen ja vanhempien kesken voi olla ja on suuri merkitys lapsen ja vanhemman välisen suhteen kehittämisessä ja ylläpidossa. Lapsen yhteys toiseen vanhempaan säilyy kyllä myös viikonloputapaamisilla, mutta yhteisen arjen puuttuminen tekee suhteesta laadullisesti erilaisen verrattuna suhteeseen arkivanhempaan. (Panttila 2005, 6.)

Toisenlainen, yleistymässä oleva käytäntö tapaamisoikeusjärjestelyissä on lapsen ajan puolittaminen vanhempien kesken eli vanhemmat sopivat lapsen hoidosta ja luonapidosta vuorotteluperiaatteella, jolloin lapsi viettää vuorotellen yhtä paljon aikaa kummankin vanhempansa luona, esimerkiksi viikon kerrallaan. Ratkaisu sisältää ajatuksen tasapuolisuudesta niin lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa kuin vanhempienkin välillä, mutta voi olla myös hyvin haastava toteuttaa. (Panttila 2005, 6-7.)

Lapsen vuorotteleva asuminen herättää helposti ihmisissä tunteita ja keskustelua puolesta ja vastaan. Viranomaisten tietoon näiden sopimusten toimimisesta tulee voittopuolisesti ne tapaukset, jotka vanhemmat kokevat jollain tavalla ongelmallisina. Kokemusten mukaan lapsen vuorotteluasuminen myös riitautuu usein ja silloin perheet tulevat sosiaalitoimen asiakkaisiksi tuomioistuimen pyynnöstä. Kun lapsen asumista tai tapaamisoikeutta käsitellään oikeudessa asti, lapsi saattaa unohtua kiistan keskellä. (Panttila 2005, 6-7.)

Asuminen vuoroviikoin eri paikoissa voi aiheuttaa aluksi paljon käytännön ongelmia, kun lapsen omat tavarat ovat milloin missäkin. Oman elämän suunnittelu voi myös tuntua vaikealle. Sopeutumiseen on otettava tarpeeksi aikaa ja ymmärrettävä, että tilanne vaatii totuttelua. Tilannetta helpottaa ainakin se, jos molemmat kodit tuntuvat lapsesta kodilta. Vanhempien on hyvä miettiä ja punnita mikä olisi juuri heidän perheen ja lapsen kannalta paras ratkaisu. (Elämää eron jälkeen 2015.) Lastenpsykiatrian erikoislääkäri Rantala (2011) tähdentää, että on välttämätöntä, ettei lapsi joudu repeämään kahtia ”isän kodin” ja ”äidin kodin” välillä, vaan kokee aidosti asuvansa tasavertaisesti ja huolehdittuna kahdessa lapsen kodissa. Lisäksi vuoroasuminen ei sovi aivan pienille, alle 2-vuotiaille lapsille.

Lapsiasian lakitalossa (2014) otetaan puolestaan kantaa vuoroin asumiseen kirjoittamalla, että ei ole yhdentekevää mihin asumisjärjestelyihin vanhemmat päätyvät, sillä lapsella on virallisesti oltava yksi asuinosoite, joka vaikuttaa muun muassa lapsen päivähoidopaikkaan, lähikouluun ja muihin kunnallisiin palveluihin. Lapsen asuinpaikka vaikuttaa myös lapselle ja asumiseen liittyvien tukien määräytymiseen sekä elatusavun maksamiseen. Kirjoitus jatkuu, että jaettaessa asuminen vuoroviikoin vanhempien kesken saattaa lapsi kokea jatkuvan muuttamisen stressaavana. Usein asuminen ja tapaamisoikeus onkin järjestetty siten, että lapsi tapaa muualla asuvaa vanhempaansa joka toinen viikonloppu ja tiettyinä juhlapäivinä, sekä pidempinä jaksoina loma-aikoina. (Asuminen 2014.)

Osa tutkijoista uskoo, että vain pieni vähemmistö eroavista puolisoista kykenee edes parisuhdesovittelunkaan avulla toimivaan yhteistyöhön vanhemmuudessa. Osa pariskunnista pitäytyy vihollis-asemissaan, eivätkä edes pyri luopumaan niistä. Näissä tapauksissa vuorotteleva asuinratkaisu voi olla lapsen kannalta kaikkein huonoin. Tällaisissa tilanteissa kummallakin vanhemmalla on usein oma erillinen suhde lapseen ja heillä on sanaton sopimus siitä, että he eivät puutu toistensa elämään. Tämän mallin yhtenä huonona puolena on se, että lapsi joutuu jakamaan elämänsä kahteen toisistaan erilliseen, irralliseen saarekkeeseen ja ylläpitämään tätä erillisyyttä. (Panttila 2005, 14.)

Toimiva ja toimimaton yhteistyövanhemmuus sisältää usein tiettyjä käyttäytymismalleja. Toimivaan yhteistyövanhemmuuteen kykenevien vanhempien käyttäytymisessä ilmenee usein seuraavanlaisia piirteitä: ei puhuta pahaa toisesta vanhemmasta, ei koskaan lähetetä viestejä toiselle vanhemmalle lapsen välityksellä, annetaan lapsen nauttia toisen vanhemman tapaamisista, ei koskaan riidellä lapsen läsnä ollessa sekä rohkaistaan lasta ylläpitämään suhdettaan toiseen vanhempaansa. Huonosti toimivaa yhteistyövanhemmuutta kuvaavat taas usein seuraavat vanhempien käyttäytymismallit: puhutaan kielteisiä asioita toisesta vanhemmasta, lähetetään viestejä toiselle vanhemmalle lapsen välityksellä, pyydetään lasta vakoilemaan toista vanhempaansa, riidellään lapsen läsnä ollessa ja rangaistaan toista vanhempaa vaikeuttamalla tämän ja lapsen tapaamisia. (Panttila 2005, 14.)

Molempien vanhempien sitoutuminen lapsen elämään alusta alkaen on lapsen elämää monella tapaa rikastuttava asia ja lisäksi lapsi ei ole niin haavoittuvainen, kuin jos hänellä olisi ainoastaan yksi kiintymyssuhde. Vanhempien erotessa sitä, milloin lapsen kannalta on sopiva vaihe jakaa aika tasan vanhempien kesken, ei vielä tiedetä, eikä siitä ole olemassa tieteellistä näyttöä. Päätökset on tehtävä yksilöllisesti, mutta suuntaa antavana ohjeena voisi pitää ruotsalaisen lapsi-asiamiehen raportin mukaan sitä, että alle 1½-vuotiaiden tapaamiset vain päiväsaikaan ja yön yli. Esimerkiksi viikonlopputapaamiset tulisi harkita tarkoin, jotta siitä ei olisi haittaa kiintymyssuhteille. (Panttila 2005, 16-17.)

Pienten lasten kanssa kanssakäymistä voidaan lisätä asteittain siten, että se vähitellen muuttuu vuorotteluasumiseksi. Yöpymisjaksot tapaavan vanhemman luona tulisi olla aluksi lyhyitä, yhden tai kaksi yötä kerrallaan. Vaikka lapsella olisi turvallinen kiintymyssuhde kumpaankin vanhempaansa, pienelle, esimerkiksi alle 3-vuotiaalle lapselle, on kokonaisen joululoman tai kesäloman pituinen jakso liian pitkä aika olla poissa sen vanhemman luota, jonka luona hän on alun perin asunut. (Panttila 2005, 17.)

Vastasyntyneiden ja pienten lasten näkökulmasta vuorotteluasumista käsittelevä kirjallisuus perustuu paljolti kiintymyssuhdeteoriaan, sillä kiintymyssuhdeteoria on alun perin korostanut lapsen kiintymystä yhteen aikuiseen ja menetystä tässä suhteessa lapsen elämälle erittäin ratkaisevana asiana. Myöhemmin näkökulmaa on laajennettu ja on todettu lapsen kykenevän rakentamaan samanaikaisesti useitakin kiintymyssuhteita. Kiintymyssuhteen kehittymisen kannalta lapsella tulisi kuitenkin olla ensimmäisen elinvuoden aikana jatkuva, katkeamaton suhde ainakin yhteen aikuiseen. (Panttila 2005, 15-16.)

Suomessa aihetta ei ole juuri tutkittu, mutta Ruotsissa tehtyjen tutkimusten mukaan yhden kodin mallissa asuneet haastateltavat ovat kertoneet sen hyvinä puolina turvallisuuden ja pysyvyyden kavereitten ja ympäristön suhteen. Huonoa yhdessä kodissa asumisessa oli se, että he kokivat tavanneensa isäänsä liian harvoin. Jotkut myös kertoivat, että he alkoivat ihanoida poissaolevaa vanhempaa, jolloin suhde lähivanhempaan joutui kohtuuttoman kovalle koetukselle. Samassa tutkimuksessa vuorotteleva asuminen oli puolestaan eniten muuttuva ratkaisu, sillä suurin osa murrosikäisistä oli valinnut jommankumman kodin pääkodikseen. (Panttila 2005, 18.)

Suurin osa niistä lapsista, jotka olivat vaihtaneet kahden kodin asumismuodosta yhden kodin malliin, olivat saaneet sisaruksia. Muita syitä olivat lapsen tarve olla yhdessä paikassa, vanhemman muutto toiselle paikkakunnalle, vanhempien välien huonontuminen sekä lapsen ja äiti-/isäpuolen väliset konfliktit. Kuitenkin muutosta huolimatta murrosiässä suurin osa lap-

sista piti arvokkaana sitä, että he olivat voineet jakaa arkeen liittyviä asioita kummankin vanhempansa kanssa, minkä he arvelivat vaikuttaneen myönteisesti myös heidän itsetuntoonsa. (Panttila 2005, 18-19.)

Peräti kahden ruotsalaisen tutkimuslähteen mukaan vanhempien asuminen lähekkäin nähtiin hyvin toimivan vuorotteluasumisen edellytyksenä, sillä silloin lapsi välttää pitkät matkustukset vanhempien välillä ja voi pitää samat kaverit ja käydä samaa koulua kummankin vanhemman luota. Lapsen kasvaessa kavereiden, lähiympäristön ja vapaa-ajantoiminnan merkitys kasvaa. Päiväkodilla ja koululla on myös todella tärkeä osuus lasten elämässä. Lapsi ei voi käydä kahta koulua tai olla kahdessa päiväkodissa, sillä lapsille on vaikeampaa kuin aikuisille ylläpitää useita suhteita samanaikaisesti. Tutkijat tulkitsivat, että lasten turvallisuuden tunnetta lisäsi myös se, että vanhempien halu asua lähellä entistä puolisoa osoittaa heidän olevan halukkaita ja kykeneviä yhteistyöhön lasten asioissa. (Panttila 2005, 19-20.)

Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa valtaosa tutkimukseen osallistuneista lapsista oli sopeutunut vuorotteluasumiseen hyvin ja löytänyt paikkansa yhteiskunnasta. Ne muutamat henkilöt, jotka kertoivat psyykkisistä oireiluistaan, tulivat perheistä, joissa he olivat joutuneet osallisiksi vanhempiensa riitaan heidän huollostaan, eikä asumismuodolla ollut sinällään merkitystä. Ruotsin sosiaalivaltiosiön raportissa todetaankin, että on olemassa paljon tietoa siitä, että vanhempien konfliktit, eripuraisuus ja huono kommunikointi ovat yksi vahva riskitekijä lapsen epäsuosisuudelle tunne-elämän ja sosiaalisten taitojen kehitykselle riippumatta siitä, miten lapsen asuminen on järjestetty. (Panttila 2005, 20.)

2.2 Vertaistoimijat eroauttajina

Erosta on tullut ajan ilmiö, joka liittyy käytännössä katsoen kaikkien suomalaisten elämään joko välillisesti tai välittömästi (Kääriäinen ym. 2009, 11). Kun lapsiperheen vanhemmat eroavat tai suunnittelevat eroa, aiheuttaa se aina jonkinlaisen kriisin perheeseen, mikä voi pahimmillaan heikentää lapsen perusturvallisuutta ja hyvinvointia. Se millä tavoin ero hoidetaan vaikuttaa siihen, miten lapsi eron kokee. Eroon liittyvät kielteiset tunteet ja ristiriidat saattavat vaikuttaa siihen, että vanhemmat eivät välttämättä kykene huomioimaan tilannetta riittävästi lapsen kannalta. (Rangell 2015, 9.) Siksi vanhempien eroauttaminen ja lapsen näkökulman esiin nostaminen erotilanteissa voi tehdä ison merkityksen lapsen sekä vanhempien erosta toipumisen kannalta. Vertaistoiminta on nykyisin yksi eroauttamisen käytetyimmistä muodoista.

Tällä hetkellä vertaistoiminnan käsite ja aiheeseen liittyvä sanasto voivat aiheuttaa väärinkäsityksiä, sillä samoilla sanoilla tarkoitetaan eri asioita. Varsinkin puheessa vertaistoiminta, vertaistuki ja vertaisryhmät usein sekoittuvat. Muissa Pohjoismaissa, kun puhutaan yleisestä

vertaistukitoiminnasta, käytetään sanaa självhjälp. Suoraan käännettynä sana tarkoittaa suomeksi oma-apu. Vertaistoiminta ja oma-apu sanoina tarkoittavat eri asioita ja antavat ehkä toiminnallekin hieman eri lähtökohdat. Oma-apu-sanaa on käytetty myös Suomessa silloin kun on haluttu painottaa ihmisen voimaantumista. (Holm, Huuskonen, Jyrkämä, Karnell, Laimio, Lehtinen, Myllymaa & Vahtivaara. 2010, 12.)

Vertaistoiminnan taustalla on ihmisen tarve olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Alun perin yhteisöt olivat perhe-, heimo- tai kyläyhteisöjä, joiden selviytymiseen vaikutti toisista huolehtiminen. Ensimmäisenä varsinaisena vertaisryhmänä pidetään usein AA-kerhoja. Klubitalotoiminnalla on kuitenkin lähes yhtä pitkät perinteet. Suomessa kokemusasiantuntijuus, eli samoja asioita kokeneiden ja samankaltaisessa tilanteessa olevien ihmisten keskinäinen tuki on aina ollut sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen toiminnan ydintä. (Holm ym. 2010, 9-10.)

Vertaistuki on kaupunkimaisen elämänmuodon yhteisöllinen ilmentymä, jossa korostuu identiteetin rakentaminen ja toisaalta tarve toimia sekä vaikuttaa asioihin. 1990-luvun laman myötä myös vertaistuki ja erilaiset oma-apuryhmät lisääntyivät merkittävästi. Vertaistuki mainitaan nykyisin myös uudessa lastensuojelulaissa ja erilaisissa hyvinvointistrategioissa. Vertaistoiminnan lisääntyessä myös erilaiset vertaistuen kehittämishankkeet ovat lisääntyneet ja se näkyy avustuspäätöksissä. Vertaistoiminta onkin nopeimmin kasvava toiminta-alue järjestöissä ja kansalaiset odottavat järjestöjen toteuttavan sitä. Vertaistoiminnan voikin nähdä yhdeksi uudeksi keinoksi rakentaa kaivattua yhteisöllisyyttä. (Holm ym. 2010, 10.)

Perinteisin vertaistoiminnan muoto on vertaisryhmätoiminta, joka rakentuu säännöllisille koontumisille, joissa keskustellaan yhdestä tietystä teemasta, josta kaikilla osallistujilla on kokemuksia. Usein tällaiset ryhmät liittyvät johonkin melko dramaattiseen ongelmatilanteeseen ja siitä selviämiseen, mutta ryhmä voi toimia myös ehkäisevästi, siis ennen kuin jokin asia pääsee muodostumaan ongelmaksi. (Sosiaalisen toiminnan sihteerin opas 2012, 5.)

Vertaistoiminnan tarkoituksena on, että ihminen löytää omat voimavaransa, ottaa vastuuta omasta elämästään ja ohjaa sitä haluamaansa suuntaan. Tuen avulla ihminen saa liikkeelle sen prosessin, joka johtaa passiivisesta avun vastaanottajasta aktiiviseksi toimijaksi. Vertaisryhmät eroavat toisistaan riippuen ohjaajasta ja taustayhteisöstä. Ohjaajana voi toimia ammattilainen, vapaaehtoinen tai ryhmä voi toimia myös ilman nimettyä ohjaaja, jolloin ryhmän jäsenillä on jaettu vastuu. (Holm ym. 2010, 13, 15.)

Pohjoismaissa vertaistoiminta on perinteisesti toiminut julkisten palveluiden osana sekä niitä täydentävänä. Vertaistuellla ja vapaaehtoistoiminnalla tunnustetaan olevan yhteiskunnallista

merkitystä, varsinkin vaikeissa elämänvaiheissa. Vertaistoiminnalla voi olla vahva ennalta ehkäisevä merkitys, mutta on muistettava, että se ei ole terapiaa. Vertaistoiminta voi olla osa sosiaali- ja terveystalvveluketjua, eikä ammattiapu ole sen kilpailija. Vertaistueella on myös itsenäinen yhteiskuntaa uudistava ja kansalaisaktiivisuutta ilmentävä merkitys. (Holm ym. 2010, 11.)

Vertaistoiminta on vapaaehtoistoimintaa, mutta tekemisen motiivit ovat usein osin erilaisia. Tyypillisiä vapaaehtoistoiminnan motiiveja ovat usein auttamisen halu sekä tekemisen ja sosiaalisten suhteiden kaippu, kun taas vertaistoiminnan motiiveja tulee tarkastella erikseen ainakin osallistujan ja vertaisohjaajan näkökulmasta. Ne ovat myös erilaisia ryhmän tarkoituksen mukaan riippuen siitä, että onko kyseessä ongelmaratkaisuun perustuva ryhmä vai aktiiviteetti- tai yhdessäoloryhmä. Vertaisryhmä voi myös täyttää aukon sosiaalisissa suhteissa ja tarjota mahdollisuuden kuulua yhteisöön, joka vastaa omia arvoja. (Holm ym. 2010, 18.)

Jotkut vertaisohjaajiksi ryhtyneet ovat kertoneet hyötyneensä itse vertaistuesta ja omasta kriisistään selviydyttyään he haluavat vuorostaan tarjota apuaan muille. Toiminta on voinut tulla oman kokemuksen kautta erityisen tärkeäksi. Sitoutuakseen vertaistoimintaan osallistujan tulee voida tuntea saavansa siitä jotakin hyötyä tai etuja, kuten palveluja tai muita rahallisia etuja, uusia ihmissuhteita tai arvostusta. Lisäksi osallistujalle itselle tärkeät arvot ja toiminnan päämäärät lisäävät sitoutumista. Vertaisryhmässä osanottaja ei ole potilas, asiakas tai sosiaaliavun vastaanottaja, vaan keskinäinen ja vastavuoroinen auttaminen luo tasa-arvoisuutta jäsenten kesken, mikä puolestaan parantaa itsetuntoa ja tunnetta pätevyydestä. Osanottajat voivat olla toinen toisilleen esimerkkejä selviytymisestä ja muutoksen mahdollisuudesta. (Holm ym. 2010, 18-19.)

Vapaaehtoistyöstä ja vertaisuudesta on tehty useita kotimaisia tutkimuksia, joissa on selvitetty vapaaehtoistyön suhdetta muihin palveluihin ja yhteiskuntaan sekä vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveja, sitoutumista ja osallisuutta yhteisöihin. Aihetta on tutkittu myös auttamisen näkökulmasta, selvittäen esimerkiksi, mitä on vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. (Kääriäinen ym. 2009, 254.)

Usein vapaaehtoistyötä ja vertaisuutta käsittelevissä tutkimuksissa yhdistävänä tekijänä on vapaaehtoisuuden tarkasteleminen ulkopuolelta, osana vallitsevaa tai paikallista järjestelmää. Vapaaehtoistyön ja vertaistuen alueella on kuitenkin tehty vain vähän tutkimusta itse työn sisällä, eli siitä, miten vapaaehtoiset itse hahmottavat oman perustehtävänsä tai mihin vertaistukeminen auttamissuhteena perustuu. (Kääriäinen ym. 2009, 254.)

3 Tutkimuksen tausta ja toteutus

Opinnäytetyössäni tutkin Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskuksen valtakunnallisesti koordinoiman Eroneuvo- ja Neuvokahvila-toiminnassa mukana olevien vertaistukijoiden tapoja ja kokemuksia tukea vanhempia yhteistyövanhemmuuteen. Tutkimukseni pyrki myös selvittämään, miten yhteistyöhön tukemista tulisi vertaistukijoiden peruskoulutuksessa opettaa tai käsitellä, mitä haasteita tai onnistumisia vertaistukijat olivat asian tiimoilta kokeneet sekä miten oma kokemus yhteistyöstä toisen vanhemman kanssa vaikuttaa siihen, miten asiasta puhuu asiakkaan kanssa. Yhteensä tutkimusluvan myöntäneitä kaupunkeja oli seitsemän, joista tutkimukseeni määräaikaan mennessä vastasi kaksikymmentä vapaaehtoista vertaistukijaa.

Tutkimusaineistoni on koottu valtakunnallisella kyselyllä ja analysoin sitä pääsääntöisesti kvalitatiivisin menetelmin. Kvantitatiivisia menetelmiä käytin kuitenkin niissä kohdissa, missä katsoin lukumäärien olevan mielenkiintoinen lisä tuloksia esiteltäessä. Tarkkoja lukumääriä en kuitenkaan tuloksissa paljasta, jotta vastanneet säilyttävät anonymiyden suojan. Kyselyni lähetettiin vertaistukijoille sähköisesti, Ensi- ja turvakotien liiton Webropol-ohjelmaa apuna käyttäen, sillä siten tavoitin parhaiten kaikki vertaistukijat.

Kyselyni ajankohdaksi valikoitui loka-marraskuu 2015, sillä kesälomien takia lupa-asoiden kanssa meni noin kuukausi odotettua pidempään. Kyselyni oli nimetön, jotta vertaistukijat tunsivat voivansa vastata mahdollisimman rehellisesti myös epäkohtiin, joita he olivat kohdanneet vertaistukijoiden koulutuksessa tai työskennellessään asiakkaiden kanssa. Jätin pois kyselystä esimerkiksi iän kysymisen, osaksi sen tarpeettomuuden takia, mutta myös vastaajien tunnistettavuuden takia. Tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta tarkastelen opinnäytetyöni viimeisessä luvussa, sillä halusin tämän luvun kattavan koko opinnäytetyöni prosessin, enkä pelkästään tutkimusosuutta.

Lähes kaikki tutkimukseni kysymykset, ensimmäistä lukuun ottamatta, olivat avoimia kysymyksiä, koska olin kiinnostunut kuulemaan vertaistukijoita kokonaisvaltaisesti. Laadulliselle tutkimukselle onkin tyypillistä pyrkiä saamaan yhdestä havaintoyksiköstä irti mahdollisimman paljon, eli tapaus käsitellään perusteellisesti syvyyssuunnassa. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan myös kiinnostuneita merkityksistä eli siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaalia maailman. (Kananen 2014, 19.) Kyselyni vastausten pituus ja sisältö vaihtelivat vastaajista sekä kysymyksistä riippuen. Jokaiseen kysymykseen löytyi kuitenkin sisällöltään kattavia vastauksia, eikä tyhjiä vastauksia ollut kuin muutamassa kohdassa.

Laadulliseen tutkimukseen liittyy usein suora kontakti tutkittavan ja tutkijan välillä, kun taas määrällinen tutkimus tehdään usein kyselyllä (Kananen 2014, 19). Olisin voinut suorittaa

opinnäytetyöni tutkimusosuuden myös kentällä, haastatteleamalla vertaistukijoita, mutta koska tutkimukseni kannalta oli parempi, että mahdollisimman moni vertaistukija pääsi vastaamaan tutkimuskysymyksiini, täytyi tutkimus tehdä vertaistukijoille lähetettävällä valtakunnallisella kyselyllä. Tutkimukseni kysymykset olivat avoimia ja melko laaja-alaisia, jotta tutkimuskysymyksiini saatiin laadullinen tutkimustulos. Erilaisia tutkimusotteita voidaan tilanteen ja tarpeen mukaan yhdistellä, jolloin saadaan monimenetelmäisiä tutkimusyhdistelmiä, joita kutsutaan usein tutkimusstrategioiksi tai vaihtoehtoisesti triangu-laatioksi (Kananen 2014, 21).

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni muotoutuivat Neuvokeskuksen tarpeista saada tietoa vertaistukijoiden ajatuksista ja metodeista koskien yhteistyövanhemmuutta. Lopullisiksi tutkimuskysymyksiksi valikoituivat seuraavat kolme kysymystä:

- Miten vapaaehtoiset vertaistukijat kokevat, että yhteistyövanhemmuuden teemaa on käsitelty vapaaehtoisille vertaistukijoille järjestettävissä koulutuksissa?
- Miten vapaaehtoiset vertaistukijat käytännössä onnistuvat tuomaan yhteistyövanhemmuuden teemaa asiakkaiden kanssa esille?
- Minkälaisia hyviä menetelmiä, onnistumisen kokemuksia tai haasteita vapaaehtoisilla vertaistukijoilla on yhteistyövanhemmuuden teeman tiimoilta?

3.2 Kyselylomakkeen kysymykset

Tutkimuskysymysten pohjalta aloin suunnitella vapaaehtoisille vertaistukijoille lähetettävän kyselyn kysymyksiä, joista tuli seuraavat:

- Sukupuoli?
- Paikkakunta?
- Kauanko olet toiminut vapaaehtoisena?
- Onko yhteistyövanhemmuus sinulle käsitteenä tuttu asia? Mikäli on niin mistä?
- Käsiteltiinkö vapaaehtoisten koulutuksessa yhteistyövanhemmuutta? Mikäli käsiteltiin niin miten?
- Miten toivoisit yhteistyövanhemmuutta käsiteltävän vapaaehtoisten koulutuksessa?
- Toimiessasi vapaaehtoisena miten puhut asiakkaiden kanssa yhteistyövanhemmuudesta?

- Kuinka paljon uskot oman kokemuksesi vaikuttavan siihen, miten tuot yhteistyövanhemmuuden teemaa esille asiakkaiden kanssa?
- Minkälaisia haasteita tai onnistumisia olet asiakkaiden kanssa kokenut asian tiimoilta?
- Mitkä menetelmät olet kokenut toimiviksi käsiteltäessä yhteistyövanhemmuutta asiakkaiden kanssa?

Lopullisen muodon tutkimukseni kysymykset saivat Neuvokeskuksen työntekijän Päivi Hietasen syöttäessä ne Neuvokeskuksen nettikyselyille suunniteltuun Webropol-alustaan (Liite 1.). Tähden merkittyyhin kysymyksiin tuli vastata, jotta emme päästäneet vastaajia liian helpolla. Kirjoitin myös kyselyyni saatteen, jossa selvensin kuka minä olen, minkälaista tutkimusta olen tekemässä, kenelle tutkimus tehdään ja onko tutkimukseen osallistuminen täysin luottamuksellista. Lopulliset tutkimukseni kysymykset olivat:

1. Olen *

mies

nainen

en halua vastata

2. Millä paikkakunnalla toimit Eroneuvo / Neuvokahvila vapaaehtoisena?

3. Kauanko olet toiminut vapaaehtoisena vertaistukijana Eroneuvossa / Neuvokahvilassa? *

4. Onko yhteistyövanhemmuus sinulle käsitteenä tuttu asia? Mikäli on, niin mistä? *

5. Käsiteltiinkö Eroneuvo / Neuvokahvila vapaaehtoisten peruskoulutuksessa yhteistyövanhemmuutta? Mikäli käsiteltiin, niin miten? *

6. Miten toivoisit yhteistyövanhemmuutta käsiteltävän Eroneuvo / Neuvokahvila vapaaehtoisten peruskoulutuksessa? *

7. Miten puhut asiakkaiden kanssa yhteistyövanhemmuudesta ollessasi Eroneuvossa / Neuvokahvilassa vapaaehtoisvuorossa? *

8. Kuinka paljon uskot oman kokemuksesi vaikuttavan siihen, miten tuot yhteistyövanhemmuuden teemaa esille asiakkaiden kanssa? *

9. Minkälaisia haasteita tai onnistumisia olet asiakkaiden kanssa kokenut asian tiimoilta? *

10. Mitkä menetelmät olet kokenut toimiviksi käsiteltäessä yhteistyövanhemmuutta asiakkaiden kanssa? *

11. Mitä muuta haluaisit kertoa vertaistuesta ja yhteistyövanhemmuuteen tukemisesta?

3.3 Aineiston analysointi

Saatuani vapaaehtoisilta vastaukset kyselyyni marraskuun 2015 aikana, aloitin laadullisen analyysin, jossa tarkastelin aineistoa kokonaisuutena. Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, joita ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Tarkastelin

aineistoa kysymyksieni näkökulmasta ja kiinnitin huomiota siihen, mikä oli teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymysasettelun kannalta olennaista tietoa. Lopuksi pyrin yhdistämään havaintoni etsimällä havaintojen yhteisiä piirteitä ja kirjoitin niiden pohjalta tutkimustulokset -kappaleen sekä pohdinnan opinnäytetyöhöni. (Alasuutari 2007, 39-40.)

Kysymykset tuottavat sellaista tietoa, sellaisessa muodossa, kuin ne esitetään. Avoimet kysymykset tuottavat tekstiä, lauseita ja tarinoita, joista minun tutkijana piti löytää ratkaisut asetetuille tutkimuskysymyksilleni. (Kananen 2014, 25.) Vastausten tarkasteleminen ja yhtäläisyyksien löytäminen oli aikaa vievää ja vaati vastausten lukemisen useaan otteeseen sekä niiden hahmottelun paperille erilaisiin ryhmiin.

Koska kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jokaisella vastaajalla oli hyvin oma tyyliä vastata niihin. Vastaukset eivät myöskään olleet aina selkeästi juuri siihen kysymykseen, jonka alla ne olivat, vaan saattoivat sisältää vastauksen useampaan kysymykseen. Vastauksien hahmotteleminen erilaisiin ryhmiin selkeytti näkemään vastauksien todellisen sisällön, hahmottamaan kokonaisuutta ja löytämään eroja vastausten välillä. Paperille ryhmiin hahmottelun myötä aineisto myös pelkistyi ja siitä oli helpompi löytää tutkimukseni kannalta kiinnostavat seikat. Tutkimukseni kysymyksien asettelu ja sisältö oli onnistunut, sillä käydessäni vastauksia läpi löysin kattavasti tietoa kolmeen tutkimuskysymykseeni. Tämän takia pystyin myös käyttämään näitä tutkimuskysymyksiä jaotelllessani opinnäytetyöni tutkimustulokset teemoittain.

Tutkimukseeni osallistui kaiken kaikkiaan 20 ihmistä eri puolelta Suomea. Vastanneista vapaaehtoisista puolet oli toiminut vapaaehtoisena vertaistukijana alle vuoden. Toinen puoli vastanneista oli toiminut yhdestä neljään vuotta, mutta tästä joukosta löytyi myös muutama yli viisi vuotta vapaaehtoisena vertaistukijana toiminutta. Suurin osa vastanneista oli naisia. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksistä tutkimusluvan myöntäneitä kaupunkeja olivat Vaasa, Oulu, Kokkola, Turku, Iisalmi ja Lahti sekä Helsingin Neuvokeskus ja Helsingin Kaapatut Lapset ry.

Tutkimuslupapyyntöni käsiteltiin kussakin luvan myöntäneessä yhdistyksen hallituksessa tai johtokunnassa, hallituksen jäsenen, toiminnanjohtajan tai pääsihteerin kanssa. Avoimista kysymyksistä huolimatta vastausprosentti oli odotettua parempi, sillä avoimet kysymykset vaativat vastaajalta enemmän aikaa ja panostusta kyselyyn vastaamiseen. Lisäksi kyselyssäni vastausten laatu oli määrää huomattavasti tärkeämmässä asemassa, sillä halusin päästä tutkimaan vapaaehtoisten kokemuksia ja ajatuksia syvemmin, jota kautta pystyin myös löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiini.

4 Tutkimustulokset

Jaottelin opinnäytetyöni tutkimustulokset teemoittain tutkimuskysymyksien mukaisesti. Tutkimuskysymyksiä oli kolme ja ne olivat:

- Miten vapaaehtoiset vertaistukijat kokevat, että yhteistyövanhemmuuden teemaa on käsitelty vapaaehtoisille vertaistukijoille järjestettävissä koulutuksissa?
- Miten vapaaehtoiset vertaistukijat käytännössä onnistuvat tuomaan yhteistyövanhemmuuden teemaa asiakkaiden kanssa esille?
- Minkälaisia hyviä menetelmiä, onnistumisen kokemuksia tai haasteita vapaaehtoisilla vertaistukijoilla on yhteistyövanhemmuuden teeman tiimoilta?

Seuraavaksi käyn läpi nämä kolme eri teemaa ja kerron niiden sisällä kuhunkin teemaan sopivat tutkimustulokset. Tämän lisäksi annan tutkimustuloksista esimerkkivastauksia, jotka selkeyttävät lukijalle avoimien kysymysten moninaisuutta ja tulkinnanvaraisuutta. Esimerkkivastaukset ovat suoraan tutkimustuloksista. Perinteisestä laadullisesta tutkimuksesta poiketen käytän tutkimustuloksissani myös määrällisiä viitteitä, kuten suuntaa antavia lukumääriä, sillä katsoin niiden olevan lukijan kannalta mielenkiintoinen lisä, joka auttaa hahmottamaan kokonaisuutta.

4.1 Tiedon riittävyys

Tutkimusaineistoni pohjalta oli nopeasti havaittavissa, että yli puolet kyselyyn vastanneista vapaaehtoisista vertaistukijoista koki, että heillä oli tarpeeksi tietoa yhteistyövanhemmuudesta. Kuitenkin osa vastasi, että he eivät olleet saaneet suoranaista tietoa asiasta tai että tietoa oli saatu hyvin vähän, eikä siitä juuri muistettu mitään. Osa vastanneista koki koulutuksessa yhteistyövanhemmuudesta puhumisen liiallisena, sillä kaikki vanhemmat eivät kykene vanhemmuuteen. He myös kokivat, että tämä näkökulma oli ohitettu peruskoulutuksessa kokonaan.

”Kyllä käsiteltiin. Lapsi tarvitsee molempia vanhempiaan. Parisuhde katkeaa mutta vanhemmuus ei.”

”Saatettiin mainita, mutta tarkemmin en muista”

”En muista, että termi olisi tullut esiin, mutta käytännössähän sitä kyllä käsiteltiin, isoin osa koulutuksesta keskittyi siihen tavalla tai toisella.”

Vaikka osa vastanneista koki, että yhteistyövanhemmuudesta ei ollut puhuttu tarpeeksi, tai he eivät muistaneet oliko siitä puhuttu, yhteistyövanhemmuuden käsite oli kuitenkin tuttu suurimmalle osalle. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista kertoi käsitteen tulleen tutuksi vapaaehtoisille järjestettävässä koulutuksessa, mutta melkein yhtä iso osa kertoi käsitteen auenneen oman eron myötä tai oman työn kautta. Osan mielestä käsite kuului myös yleissivistykseen. Osa vastanneista oli törmännyt käsitteeseen useampaa reittiä, joista yleisin oli vapaaehtoistenkoulutus sekä oman eron kombinaatio. Vastanneiden joukosta löytyi myös muutama, jotka eivät tunnistanee yhteistyövanhemmuus käsitettä, tai kokivat sen olevan lähinnä ajatuksena tuttu, mutta ei niinkään käsitteenä.

”Itse eronneena käsite on luonnollisesti tuttu. Myös koulutuksen kautta käsite on erittäin tuttu.”

”Tuttu ns. yleis-sivistyksen osalta ja varsinaisesti lähemmin käsite on tullut tutuksi eroneuvo-koulutuksesta sekä eroneuvo-illoissa.”

”Luulisin että on.”

Kysyttäessä, miten vapaaehtoiset olisivat toivoneet yhteistyövanhemmuutta käsiteltävän vapaaehtoisten peruskoulutuksessa, vähän yli neljäsosa vastanneista kirjoitti olevansa tyytyväisiä käsiteltyyn määrään ja laatuun. Loput vastanneista olisivat toivoneet enemmän tietoa asiasta, kokemusten jakamisen ja keskusteluiden myötä. Osa vastanneista olisi halunnut, että lasten näkökulmaa olisi tuotu vielä enemmän esille. Vapaaehtoiset olivat myös kiinnostuneita saamaan neuvoja esimerkiksi siitä, miten päivähoidossa ja neuvolassa tänä päivänä suhtaudutaan lasten vuoroviikkoasumiseen eroperheissä. Vastanneiden joukosta osa koki yhteistyövanhemmuudesta puhumisen keinot eettisesti vääriksi ja he olisivat halunneet myös asian kääntöpuolen esille.

”Mielestäni em. keinot oli eettisesti väärin ja näin kuinka se vaikutti herkempiin ihmisiin. Tosiasia pitäisi tunnustaa eli se, että joskus on parempi suojella lasta (esim. Vilja-Eerikan tapaus). Asian voi kääntää eroaville niin, että olkaa onnellisia, että voitte jakaa vanhemmuuden edelleen. Kaikilla ei ole sitä mahdollisuutta.”

”Lasten näkökulmaa tuoden esiin. Muutos tuo aina epävarmuutta ja epävarmuudessa eläminen on hyvin stressaavaa. Yhteistyövanhemmuutta pitäisi oppia käsittelemään avoimesti ja todellakin tuoda esiin lapsen ääni avioerossa.”

”Keskustelu ok ja lisänä tutkimustietoa sen merkityksestä lapseen.”

”Mielestäni yhteistyövanhemmuutta käsiteltiin hyvin omassa koulutuksessani juuri edellisen vastauksen tavoin. Lisäksi olisi hyvä saada sellaisia ihmisiä kertomaan yhteistyövanhemmuudesta joilla se toimii.”

4.2 Yhteistyövanhemmuuden esille tuominen

Yhtenä kysymyksenä vapaaehtoisilta vertaistukijoilta kysyttiin miten he puhuvat asiakkaiden kanssa yhteistyövanhemmuudesta ollessaan vapaaehtoisvuorossa. Vertaistukijoista yli puolet kertoi kannustavansa asiakkaita yhteistyövanhemmuuteen, kertomalla muun muassa itse esimerkkejä yhteistyövanhemmuudesta ja nostamalla lapsen näkökulmaa esille. Yksi neljäsosa vastanneista kertoi, että yhteistyövanhemmuuden teema ei ole tullut asiakkaiden kanssa esille ja siksi siitä ei ollut puhuttu ollenkaan. Moni vapaaehtoinen painotti myös asiakkaiden kuuntelemisen tärkeyttä neuvojen antamisen sijasta.

”Yritän puhua sen puolesta koska se on erittäin tärkeää lapsen kasvun kannalta ja suhde kumpaankin vanhempaan on tärkeä eikä saa katketa.”

”Puhun yhteistyövanhemmuudesta oman kokemukseni kautta. Minulla on kokemus siitä, että se voi onnistua.”

”Asiakkaat olleet aika kriisissä ja vanhemmuuden käsittelyyn ei olla päästy.”

”Jos tulee asia esille, kerron siitä.”

Tutkimukseeni vastanneet vapaaehtoiset vertaistukijat uskoivat omalla kokemuksella yhteistyövanhemmuudesta olevan merkitystä siinä, miten yhteistyövanhemmuuden teemaa tuodaan esille asiakkaiden kanssa. Suurin osa uskoi tämän vaikuttavan asiaan paljonkin. Vastanneiden joukosta löytyi myös niitä, joilla oma yhteistyövanhemmuus ei ollut toiminut, mutta silti he uskoivat pystyvänsä tuomaan yhteistyövanhemmuuden eri näkökulmia esille. Vastanneissa oli myös niitä, jotka uskoivat, että omat kokemukset eivät vaikuta yhteistyövanhemmuuden omaksumiseen mitenkään, vaan muutos tapahtuu itsessä ja omassa tavassa toimia.

”Tottakai se vaikuttaa paljon. En puhu koskaan toisten kokemuksista, vaan omistani. En puhu periaatteista, ideaaleista, ohjeista tms. elleivät ne ole jollain lailla myös omia kokemuksia.”

”Se on kaiken perusta. En teeskentele myöskään ettei olisi sellaisia vanhempia joilta lasta täytyy suojella tai joita ei kiinnosta tavata lapsiaan.”

”Paljon: itsellä on positiivinen kokemus siitä, joten se toki värittää näkökulmaa.”

4.3 Onnistumiset ja haasteet

Moni vertaistukija koki asiakkaan aidon kuuntelemisen haastavana, sillä asiakkaat elävät keskellä akuuttia kriisiä ja tarvitsevat paljon tilaa purkaa omaa pahaa oloaan. Tämä tilan tarve saattaa myös aika ajoin jumittaa asiakkaiden kanssa käytävää keskustelua. Asiakkaiden neuvominen tässä herkässä tilassa koettiin myös haastavana, sillä neuvomisen tai ohjaamisen pitäisi olla hyvin hienovaraista, eikä omia ajatuksiaan voi suoraan tyrkyttää ainoina oikeina ratkaisuin.

Lapsen näkökulman esille tuominen heti asiakassuhteen alussa, koettiin myös haasteellisena, sillä viha ja katkeruus puolisoja kohtaan sokaisevat asiakkaiden ajattelua kriisin alussa. Vapaaehtoiset vertaistukijat kokivat, että moni vanhempi tulee paikan päälle käsittelemään eroaan, eikä niinkään miettimään vanhemmuuttaan. Tilaisuuksien kesto koettiin myös lyhyenä, sillä moni asiakas haluaisi vielä tilaisuuden päätyttyä jatkaa puhumista tai he tarvitsisivat ihan käytännön apua asioiden kanssa. Haasteena pidettiin myös palautteen jäämistä oman tuntuman varaan.

”Haasteena olen kokenut erotilanteiden tunnepuolen käsittelemättömyydestä johtuvat vastuiden ja rajojen vedot. Toinen vanhempi on voinut tulla ja mennä ns. mielensä mukaan vedoten yhteistyövanhemmuuteen jättäen toiselle lasten huolehtimisen ja toinen vanhempi ei ole osannut/kyennyt/ymmärtänyt vetää rajaa ja vaatia/tuoda esille toisen vanhemman vastuuta arjen asioiden hoidon ja sopimisen osalta. Asioiden esilleoton ja keskustelun jälkeen asiakas on ymmärtänyt miten tärkeää hänen itsensä sekä lasten kannalta on ollut arjen vastuiden ja sopimisten käytännöntason toteutuminen laadukkaasti yhteistyövanhemmuuden onnistumisen kulmakivenä ja selkeästi ollut tässä ymmärryksestä helpottunut ja jopa iloinen, vaikka asia sinällään oli hänelle tunnetasolla haasteellinen.”

”Koska yhteistyövanhemmuutta ei voi ”suorittaa” yksin, niin sellaisia haasteita olen kyllä asiakkaiden kanssa kohdannut, että toinen osapuoli asettaa erilaisia esteitä yhteistyön toteutumiselle.”

”Haaste on selvästi puhumattomuus eli ihmiset eivät puhu. Onnistumisia ovat ne hetket kun saa kuulla, että on pystynyt tuomaan uusia näkemyksiä ja näkee että toivoa on jatkaa elämässä eteenpäin.”

Onnistumisen tunteita vapaaehtoiset vertaistukijat kokivat huomattaessaan asiakkaiden huojentuneen ja ymmärtäneen, että tilanne helpottuu ajan kanssa. Onnistumisia koettiin myös silloin, kun asiakkaiden huomattiin saaneen uusia näkemyksiä asioista, sekä toivoa jatkaa elämässä eteenpäin.

”On hieno nähdä, kuinka asiakkaat saavat illasta paljon. He ovat astetta huojentuneempia ja ymmärtävät, että vaikea elämäntilanne helpottaa ajan kanssa ja asioista kannattaa puhua jonkun kanssa.”

”Akuutti erotilanne on ihmisen elämässä suuri haaste. Kuuntelemisen taidon oppiminen, koska asiakkaiden on tärkeä saada avautua ja purkaa omaa pahaa oloaan. Omat mielipiteet ja mahdolliset neuvot on esitettävä tilaisuuksissa hienovaraisesti ei ainoina oikeina ratkaisuinä.”

”Jokaisessa tilaisuudessa on omat haasteensa ja onnistumisensa.”

Toimiviksi menetelmiksi käsiteltäessä yhteistyövanhemmuutta vapaaehtoiset vertaistukijat kertoivat kuuntelemisen, keskustelut ja omien kokemusten jakamisen. Työparin tuntemisen koettiin auttavan työskentelyssä, sillä silloin keskusteluja oli helpompi ohjata yhdessä ja löytää asiakkaille sopivia tapoja tuoda esiin eri näkökulmia. Vapaaehtoiset vertaistukijat tunnistivat, että yhtä selkeää tapaa toimia ei ole, vaan monesti asiat menevät myös omalla painolla.

Keskustelut asiakkaiden kanssa voivat olla välillä todella haastavia, sillä vapaaehtoisilta vertaistukijoilta vaaditaan tilannetajua ja ymmärrystä siihen, että ketään ei ole tarkoitus suoraan neuvoa, vaan asioita pitäisi saada tuotua muuten esille. Tästä johtuen tukihenkilöiden ja henkilökunnan yhteinen purku illan päätteeksi koettiin todella tärkeäksi. Osa vapaaehtoisista koki myös oman elämäkokemuksen ja ajallisen välimatkan omaan eroon auttavina asioina asiakkaiden ymmärtämisen kannalta.

”Vertaistuki ja kuunteleminen. Myös kumppanin tilanteen ymmärtäminen auttaa kestämään hankalaa aikaa ja rakentamaan yhteistyövanhemmuutta. On myös erittäin tärkeää tuntea toinen tukihenkilö, jotta ilta sujuu luontevasti ja kaikilla on tilaa keskustelulle”

”Lapsen näkökulman esiintuominen ja omista kokemuksista kertominen. Plus-saa on jos asiakkailla tai vapaaehtoisilla on omaa kokemusta yhteistyövanhemmuuden toimivuudesta”

”Ei ole oikeaa tapaa toimia, kaikki toimivat parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsen parasta ajatellen”

Vapaaehtoisten vertaistukijoiden mielestä Eroneuvoa ja Neuvokahviloita olisi hyvä kehittää siten, että ne tavoittaisivat myös ne eroamassa olevat vanhemmat, jotka eivät ole kovin motivoituneita, mutta tarvitseva eniten apua eron keskellä. Tällä hetkellä moni Eroneuvoon tai Neuvokahvilaan osallistuva asiakas pärjää jo muutenkin hyvin elämässään ja on kriisin hetkellä motivoitunut hakemaan apua, sekä osallistumaan tämän kaltaiseen toimintaan. Osa vastanneista koki mainonnan sekä toiminnan junnaavan tällä hetkellä paikoillaan ja tarvitsevan uudistusta. Vertaistukijat pitivät kuitenkin tämänlaista toimintaa hyvin tärkeänä ja osa oli hyötynyt siitä myös itse eron keskellä. Asiakkaiden auttamisen lisäksi moni vapaaehtoinen vertaistukija koki myös itse tällä hetkellä hyötyvänsä vapaaehtoisuudesta, saaden siitä lisää avaimia ja ajatuksia omaan yhteistyövanhemmuuteen.

”Äärimmäisen tärkeää työtä lasten ja aikuisten kannalta, mutta kehitettävää on varmasti paljon. Tällä hetkellä sekä mainonta että itse toiminta junnaavat paikallaan.”

”Olin itse aikoinaan tarvinnut sitä. On hyvä, että on joku puolueeton, jonka kanssa voi puhua mieltä painavista asioista.”

”Paras apu on vertaistuki, voi samaistua ja löytyy samoja juttuja sekä saada uusia vinkkejä. Puhuminen on myös parasta ja helpottaa asian käsittelyä. Monesti näkee että asiakkaat lähtevät hyvillä mielin pois ja kiittävät avusta ja vinkeitä. Sanovat tulevansa uudestaan. On myös hyvä nähdä vaikka ero on ikävä asia niin silti illan aikana hymy myös tulee monien kasvoille. Asiakkaat ovat kaikki aina eri vaiheissa ja jokaista yritetään huomioida.”

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Vapaaehtoistyön ja vertaistuen alueella on tehty vain vähän tutkimusta itse työn sisällä, eli siitä, miten vapaaehtoiset itse hahmottavat oman perustehtävänsä tai mihin vertaistukeminen auttamissuhteena perustuu (Kääriäinen ym. 2009, 254). Siksi opinnäytetyötäni varten keräämä tieto vapaaehtoisilta vertaistukijoilta ajankohtaista ja tarpeellista.

Järjestöjen, kuten Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten, tuottamat palvelut ovat vuosikymmenten aikana muotoutuneet osaksi valtion ja kunnan palvelujärjestelmää korvaamaan tai täydentämään julkisia palveluja (Rangell 2015, 6). Järjestöt ovatkin alusta lähtien toimineet kansalaisjärjestön periaattein, eli luottaen muun muassa vapaaehtoistoimintaan. Ilman

näitä järjestöjä sosiaalipalvelujärjestelmästä puuttuisi iso palanen, jonka täyttäminen olisi yksin valtiolle tai kunnille lähes mahdotonta. Siksi järjestötoiminnalla ja sen tukemisella sekä kehittämisellä on iso merkitys yhteiskunnallisella tasolla.

Avioerot vaikuttavat suuresti yhteiskunnallisella tasolla, sillä ne kuuluvat niin monen ihmisen elämään tai menneisyyteen. Siksi niissä tukeminen ja niiden tutkiminen on ehdottoman tärkeää. Monessa yhteydessä on todistettu, että yhteistyövanhemmuus on suurimmassa osassa tapauksia lapsen etu ja sen oikealla tavalla onnistuminen voi vaikuttaa todella positiivisella tavalla lapsen kasvuun ja kehitykseen, sekä myös eronneiden vanhempien kriisistä toipumiseen. Lisäksi onnistuttuaan ennaltaehkäisevät sosiaalipalvelut heijastavat tulevaisuudessa monien sosiaalijärjestelmän osa-alueeseen, helpottamalla niiden taakkaa ja säästämällä siten ihmiskohtaloita sekä valtion kustannuksia.

Opinnäytetyöni tutkimustulokset olivat suurilta osin hyvin odotusten mukaiset. Vapaaehtoiset vertaistukijat olivat pääsääntöisesti hyvin perillä vapaaehtoisilta odotetusta yhteistyövanhemmuuden tukemisesta. Kuitenkin joitain silmiin pistäviä eroja vastausten välillä oli. Mielenkiintoista oli myös se, että osa vapaaehtoisista vertaistukijoista kyseenalaisti koko yhteistyövanhemmuuden teeman, sillä heillä oli ilmeisesti ollut huonoja kokemuksia asian tiimoilta.

Yksi vapaaehtoisten vertaistukijoiden esiin nostama kysymys siitä, milloin lasta puolestaan täytyy suojella toiselta vanhemmalta, eikä yhteistyövanhemmuus tule kysymykseen, oli mielestäni erityisen mielenkiintoinen. Keskustelua tästä asiasta olisi varmasti hyvä käydä enemmänkin sosiaalialan ammattilaisten keskuudessa, sillä asia on hyvin monitahoinen, eikä siihen ole helppoa löytää vastausta. Keskustelua tästä olisi hyvä käydä myös vapaaehtoisille vertaistukijoille järjestettävässä koulutuksessa, sillä asioilla on aina kääntöpuolensa.

Mikäli koulutuksessa olevalla vertaistukijalla on huonoja kokemuksia yhteistyövanhemmuudesta, voi hänen olla vaikea kuunnella pelkästään yhteistyövanhemmuuteen kannustavaa puhetta. Tämän sijasta myös asian kääntöpuoli voitaisiin nostaa esille, jolloin huononkin kokemuksen omaavat ihmiset uskaltautuisivat puhumaan asiasta entistä rehellisemmin. Asiasta puhuminen saattaisi myös vaikuttaa siten, että ihmiset joilla on huonoja kokemuksia asian tiimoilta, pääsisivät käsittelemään niitä ja löytäisivät ehkä myös uusia puolia asiasta. Tämä puolestaan voisi parantaa ja kehittää Eroneuvo ja Neuvokahvila asiakkaille menevää tietoa ja ohjausta liittyen yhteistyövanhemmuuteen.

Vapaaehtoisilta vertaistukijoilta noussut kiinnostus saada tietoa siitä, miten tänä päivänä varhaiskasvatuksen ammattilaiset reagoivat lasten vuoroviikoittaiseen asumiseen, on myös hyvin kiinnostava aihe. Yritin löytää aiheesta enemmänkin tietoa teoriaosuutta kerätessäni, mutta tietoa tilanteesta Suomessa oli vielä kirjoitettu aika niukasti, eikä suomalaisia tutkimuksia ollut juuri laisinkaan. Suomalaisesta kirjallisuudesta ainut löytämäni teos juuri tästä aiheesta

oli Panttilan selvitys lapsen vuoroasumisesta. Panttilan teokseen ja tutkimuksiin viittasin teoriaosuudessa. Panttilan selvityksessä vanhemmat kertovat omista näkökulmistaan ja siitä mihin he päätyivät asumisjärjestelyissä. Koska Suomessa ei ole tehty tutkimuksia aiheesta, Panttila käyttää ruotsalaisia ja yhdysvaltalaisia tutkimuksia pohjanaan. Nettipalstoilla vuoroasumisen aiheesta käydään puolestaan kiivasta keskustelua puolesta ja vastaan, joten aiheesta selkeästi kaivattaisiin suomalaisia tutkimustuloksia.

Vaikka yhteistyövanhemmuudesta on paljon positiivisia tuloksia, kaikissa tapauksissa yhteistyövanhemmuuteen ei päästä ennen kuin edellä mainitut asiat ovat saaneet selkeämpiä piirteitä ja niistä on saatu jonkinlaisia tutkimustuloksia. Kääntöpuolena pitää kuitenkin myös muistaa, että vaikka vuoroviikoin asuminen helpottaa yhteistyövanhemmuutta tai tekee siitä ainakin tasapuolisemman molempien ollessa arkivanhempia, se ei ole yhteistyövanhemmuuden edellytys. Hyvään yhteistyövanhemmuuteen voi siis panostaa, vaikka lapsi asuisi vain toisen luona. Tärkeämpää lapsen kannalta oli se, miten erossa muut asiat hoidettiin, eikä niinkään asumisratkaisut.

Eroneuvoa ja Neuvokahvilaa olisi tarpeellista kehittää siten, että eniten syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat vanhemmat löytäisivät myös avun toiminnasta. Toiset ihmiset pärjäävät paremmin kriisissä kuin toiset ja he yleensä osaavat myös tuoda tunteitaan ja asioitaan esille sekä hakea apua tilanteeseen. On kuitenkin paljon vanhempia, jotka lamaantuvat kriisin kohdatessa, eivätkä osaa tehdä tilanteelle juuri mitään. Näiden ihmisten saaminen eroneuvoon on kuitenkin iso haaste, sillä heidät pitäisi ensimmäisenä motivoida tulemaan paikalle, sillä tällainen toiminta ei voi olla pakollista. Eroneuvon ja Neuvokahvilan saattaminen entistä enemmän tutuksi ammattilaisten ja opiskelijoiden keskuudessa voisi olla tähän hyvä keino. Silloin asiakkaita osattaisiin tehokkaammin ohjata eri sosiaalialan paikoista Eroneuvo ja Neuvokahvilan palveluiden piiriin.

6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 125) kirjoittavat teoksessaan Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi siitä, miten tutkimuksen ja etiikan yhteys on kahtalainen. Toisaalta tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tieteellisessä työssä tekemiin ratkaisuihin. Jälkimmäistä tutkimuksen ja etiikan yhteyttä kutsutaan varsinaisesti tieteen etiikaksi.

Laadullisen tutkimuksen eri perinteitä tarkasteltaessa voi huomata, että niissä suhtaudutaan tutkimuksen etiikkaan hyvinkin eri tavoin. Toisessa ääripäässä tutkimusetiikkaan suhtaudutaan ikään kuin teknisluontoisena normina, eli tutkimusetiikan ongelmat liittyvät pääasiassa itse tutkimustoimintaan, kuten tutkimukseen tulevien informoimiseen, aineiston keräämisessä

ja analyysissä käytettävien menetelmien luotettavuuteen, anonymiteettiongelmiin sekä tutkimustulosten esittämistapaan eli siihen millaisia keinoja tutkija käyttää. Toisessa ääripäässä tutkimusetiikka on metodologinen seikka, jolloin kaikki tutkimuksessa tehdyt valinnat ovat moraalisia valintoja. (Tuomi ym. 2009, 128.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole mitään yksiselitteisiä ohjeita, kuten kvantitatiivisesta tutkimuksesta, jossa on vakiintunut luotettavuuden arviointikriteeristö. Opinnäytetyön tutkimustulosten pitää kuitenkin olla luotettavia ja luotettavuutta ei voida saavuttaa ilman suunnitelmallisuutta ja paneutumista laadun valvontaan. Varsinkin ihmistieteissä, silloin kun tarkastellaan ihmisten käyttäytymistä, toimintaa ja ajattelua, tutkimustilanteiden vakioiminen on lähes aina haasteellista. (Kananen 2014, 145.)

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat käsi kädessä, sillä uskottavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja tutkimuksen rehellisyydestä sekä vilpittömyydestä on aina tutkimuksen tekijällä ja mahdollisesti tutkimusryhmän sekä tutkimusyksikön johtajalla. (Tuomi ym. 2009, 132-133.)

Opinnäytetyötä tehdessäni toimin hyvän tieteellisen käytännön mukaan, sekä pyrin tekemään eettisesti hyväksyttävän tutkimuksen, joka on luotettava ja jonka tulokset ovat uskottavia. Tutkimusta tehdessä ja siitä raportoidessa pyrin olemaan hyvin suunnitelmallinen, tarkka ja huolellinen. Opinnäytetyöni aiheen sovin yhdessä opinnäytetyöni tilaajan Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskuksen ohjaajan Päivi Hietasen kanssa. Tämän jälkeen hyväksytin aiheen ja tutkimussuunnitelman opinnäytetyöni ohjaajalla Kari Eklundilla. Tein tutkimussuunnitelmasta myös tiivistelmän, joka lähetettiin jokaiseen Eroneuvo ja Neuvokahvila yksikköön tutkimuslupaa pyydettyä. Opinnäytetyötä tehdessäni kysyin neuvoja ohjaajaltani, sekä varmistelin asioita Neuvokeskuksen Päivi Hietaselta.

Etsiessäni opinnäytetyöhön lähdemateriaalia kävin läpi lukuisia kirjoja, graduja, tutkimuksia sekä sähköisilähteitä. Pyrin lukemaan näitä lähdekriittisesti ja valikoimaan näistä vain luotettavimmat lähteet opinnäytetyöhöni. Kriteerit, joilla lähteiden luotettavuutta arvioidaan, riippuvat lähteistä tai siitä, mistä näkökulmasta lähteen tarjoamaa informaatiota tarkastellaan (Alasuutari 2014, 95).

Vapaaehtoisille vertaistukijoille lähetettävä kysely tehtiin Webropol-pohjaan, joka mahdollisti vastaajien pysymisen anonyymeinä. Kyselyn tuloksia läpikäydessäni ja niitä ylös kirjatessani varmistin myös, että kenenkään henkilöllisyys ei tule vastauksissa ilmi. Henkilöllisyyden salaaminen vaikutti myös siihen, että tuloksista kirjoittaessani en kertonut liian tarkasti moniko

vastaajista vastasi milläkin tavalla. Tämän sijasta keskityin enemmän siihen, että vapaaehtoisten vertaistukijoiden ajatukset ja kokemukset pääsivät esille. Tutkimustuloksen käytettävyyden ja luotettavuuden kannalta ei ollut myöskään oleellista kertoa tarkkoja prosentteja, vaan enemmänkin asiasisältöä.

Lähteet

Painetut lähteet

Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, P. 2014. Laadullinen tutkimus 2.0. 5. painos. Tampere: Vastapaino.

Holm, J. Huuskonen, P. Jyrkämä, O. Karnell, S. Laimio, A. Lehtinen, I. Myllymaa, T. & Vahtivaara J-M. 2010. Vertaistoiminta kannattaa. Inkeroinen: Solver palvelut Oy.

Hughes, D. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-Kustannus.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kiiski, J. 2011. Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? Itä-Suomen yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian-osasto. Pro gradu -tutkielma.

Kääriäinen, A. 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo-projekti. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkkinen, P. 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto ry.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Mäkijärvi, L. 2014. Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien erossa. Jyväskylä: Docendo.

Panttila, R. 2005. Kahden kodin lapsuus. Katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen. Helsinki: SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja.

Rangell, S. 2015. Eron jälkeistä vanhemmuutta tukemassa. Vapaaehtoistyöntekijöiden kokemuksia perhetapaamistoiminnasta. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalityön pro gradu - tutkielma.

Santala, L. 2006. Vanhemmat kaipaavat lapsen huoltopäätöksen tekoon lisää tietoa ja tukea. Eroperheille apua ajoissa. Sosiaaliturva 18/06, 9.

Sinkkonen, J. 2012. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Jyväskylä: Tammi.

Vanhemmuus ei pääty eroon 2015. Neuvokeskus. Vanhemman opas. Tietoa ja tukea lapsiperheen eroon. Toinen, uudistettu painos. Ensi- ja turvakotien liitto: Neuvokeskus.

Wallerstein, J. Lewis, J. & Blakeslee, S. 2007. Avioeron perintö: eron lapset aikuisina. Suomentaja Sammallahti, J. Helsinki: Terapia-säätiö.

Sähköiset lähteet

Asuminen 2014. Lapsiasiain lakitalo Oy. Viitattu 21.12.2015. <http://lapsilaki.fi/asuminen/>

Elämää eron jälkeen 2015. Nuorten netti. MML. Viitattu 21.12.2015. <http://www.mll.fi/nuor-tennetti/ihmissuhteet/vanhempien-ero/elamaa-eron-jalkeen/>

Ero aiheuttaa lapselle stressiä 2015. Väestöliitto. Viitattu 9.11.2015. http://www.vaesto-liitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/stressi-tekijat/

Eroneuvo eronneille ja eroa pohtiville vanhemmille 2016. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 12.1.2016. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/vanhem-mille/eroneuvo-eronneille-ja-eroa-poht/>

Eroneuvo paikkakunnat 2015. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 27.7.2015. <http://www.ensi-jaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/vanhemmille/eroneuvo-eronneille-ja-eroa-poht/eroneuvo-paikkakunnat/>

Gorr, C. 2012. Suomalaiset erotilastojen kärjessä. Helsingin yliopisto. Viitattu 3.11.2015. <http://www.helsinki.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/10-2012/15-11-12-00.html>

Hiila, H. 2007. Väestöliiton näkemyksiä Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikka-ohjelmaan. Väestöliitto. Viitattu 9.11.2015. http://www.vaesto-liitto.fi/@Bin/279342/Wrede_lasten,nuorten+ja+perheiden+politiikkaohj.pdf

Lapset ja ero 2015. Väestöliitto. Viitattu 9.11.2015. http://www.vaestoliitto.fi/vanhem-muus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/

Lapsia suojaavat tekijät 2015. Väestöliitto. Viitattu 9.11.2015. http://www.vaesto-liitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/

Miten lapset reagoivat? 2015. Väestöliitto. Viitattu 9.11.2015. http://www.vaesto-liitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/miten_lapset_reagoivat/

Mykkänen-Hänninen, R. & Paajanen, R. 2007. Vanhemmuus erosuhteessa. Parisuhde ja vanhemmuus kytköksissä. Neuvo-projekti. Viitattu 18.11.2015. http://www.lskl.fi/files/146/Vanhemmuus_erosuhteessa_tiivistelma.pdf

Mykkänen-Hänninen, R. & Paajanen, R. 2007. Vanhemmuus erosuhteessa -diasarja. Lastensuojelun keskusliitto, Neuvo-projekti. Viitattu 18.11.2015. http://www.lskl.fi/files/145/Vanhemmuus_erosuhteessa_11052007.pdf

Niemelä, S. 2015. Psykologi Sirkku Niemelä: Mikä suojaa lasta? Väestöliitto. Viitattu 9.11.2015. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/suojaavat_tekijat/mika-suojaa-lastat/

Parisuhde päättyy - Vanhemmuus jatkuu 2016. Neuvokeskus. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 12.1.2016. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/>

Päättyykö puolet avioliitoista eroon? 2002. Tilastokeskus. Viitattu 3.11.2015. http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_09_02_nieminen.html

Rantala, J. 2011. Lapsen vuoroasuminen eron jälkeen. Yle. Viitattu 21.12.2015. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/09/17/lapsen-vuoroasuminen-eron-jalkeen>

Solmittujen avioliittojen määrän lasku loiveni 2015. Tilastokeskus. Viitattu 3.11.2015. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2014/ssaaty_2014_2015-04-21_tie_001_fi.html

Vanhemmuus ei pääty eroon 2015. Neuvokeskus. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 13.4.2015. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/>

Vanhemmuus ja ero 2015. Tilastokeskus. Viitattu 9.11.2015. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/vanhemmuus_ja_ero/

Vertaiskahvila - kun kaipaat juttukaveria 2015. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 6.8.2015. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/vanhemmille/vertaiskahvila-kun-kaipa-at-juttu/>

Sosiaalisen toiminnan sihteerin opas. Vertaistuki ja sosiaalinen toiminta liikuntaseurassa 2012. Liikkukaa! Ry. Viitattu 10.11.2015. http://www.liikkukaa.org/uploads/files/Vertaistuki_ja_sosiaalinen_toiminta_liikuntaseurassa_opas_1.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Hietanen, P. 2016. Haastattelu 13.1.2016. Neuvokeskus. Ensi- ja turvakotien liitto. Helsinki.

Liitteet

Liite 1 Webropol:issa oleva kysely saatteineen.....	39
---	----

Liite 1 Webropol:issa oleva kysely saatteineen

Hyvä Eroneuvossa tai Neuvokahvilassa toimiva vapaaehtoinen vertaistukija!

Olen Laurea AMK:n opiskelija Elena Rouhiainen ja teen lopputyökseni valtakunnallista tutkimusta Eroneuvo / Neuvokahvila vertaistukijoiden kokemuksista koskien yhteistyövanhemmuutta. Tutkimuksen onnistumisen kannalta olisi tärkeää, että mahdollisimman moni vertaistukija osallistuisi kyselyyn.

Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti, eivätkä vastauksen antaneiden sähköposti-osoitteet tai nimet näy vastausten tuloksissa. Saatua aineisto käsitellään valtakunnallisella tasolla, eivätkä yksittäisten paikkakuntien tiedot käy ilmi lopputyössä.

Tämä lopputyö toteutetaan yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton Neuvokeskuksen kanssa. Neuvokeskus kouluttaa ja juurruttaa Eroneuvo ja Neuvokahvila toimintaa jäsenyhdistyksiinsä eri puolilla Suomea.

Kiitos paljon ajastasi!

Ystävällisin terveisin Elena Rouhiainen

Lisätiedot: elena.rouhiainen@student.laurea.fi

1. Olen *

mies
nainen
en halua vastata

2. Millä paikkakunnalla toimit Eroneuvo / Neuvokahvila vapaaehtoisena?

3. Kauanko olet toiminut vapaaehtoisena vertaistukijana Eroneuvossa / Neuvokahvilassa? *

4. Onko yhteistyövanhemmuus sinulle käsitteenä tuttu asia? Mikäli on, niin mistä? *

5. Käsiteltiinkö Eroneuvo / Neuvokahvila vapaaehtoisten peruskoulutuksessa yhteistyövanhemmuutta? Mikäli käsiteltiin, niin miten? *

6. Miten toivoisit yhteistyövanhemmuutta käsiteltävän Eroneuvo / Neuvokahvila vapaaehtoisten peruskoulutuksessa? *

7. Miten puhut asiakkaiden kanssa yhteistyövanhemmuudesta ollessasi Eroneuvossa / Neuvokahvilassa vapaaehtoisvuorossa? *

8. Kuinka paljon uskot oman kokemuksesi vaikuttavan siihen, miten tuot yhteistyövanhemmuuden teemaa esille asiakkaiden kanssa? *

9. Minkälaisia haasteita tai onnistumisia olet asiakkaiden kanssa kokenut asian tiimoilta? *

10. Mitkä menetelmät olet kokenut toimiviksi käsiteltäessä yhteistyövanhemmuutta asiakkaiden kanssa? *

11. Mitä muuta haluaisit kertoa vertaistuesta ja yhteistyövanhemmuuteen tukemisesta?